

Житомирський державний університет імені Івана Франка
Навчально-науковий інститут іноземної філології
Кафедра германської філології та зарубіжної літератури

Нова генерація

Збірник тез студентських досліджень

№ 1

УДК 37.32, 81, 82.09, 82(091)

Рекомендовано до друку Вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 6 від 29 травня 2020 року).

Засновники: ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка
кафедра германської філології та зарубіжної літератури

Головний редактор: к.ф.н., доц. Соколовська С. Ф.

Відповідальний редактор: к.ф.н. Фант М. О.

Редакційна колегія:

д.ф.н., проф. Астрахан Н. І.

к.п.н., доц. Горобченко Н. В.

к.ф.н., доц. Ковальова Т. П.

к.ф.н., доц. Ліпісівіцький М. Л.

к.ф.н., доц. Федоренко Л. О.

к.ф.н., доц. Коляда О. В.

к.п.н., доц. Дячук Н. В.

Баюн К. Й.

Борковська О. В.

Зелінська Н. М.

Нова генерація : збірник тез студентських досліджень. 2020. № 1. –
Житомир, 2020. – 87 с.

© Житомирський державний
університет імені Івана Франка, 2020

Збірник містить наукові розвідки молодих вчених, присвячених дослідженням проблем семантичних і прагматичних аспектів тексту і дискурсу, лінгвокультурології, навчання іноземних мов у середніх та вищих навчальних закладах. Упорядники видання зробили акцент на тому, щоб показати, чим займаються вчені, як науковий пошук покращує якість життя, які перспективи він відкриває сучасній людині.

Хотілося б відзначити безперечну користь збірника, завдяки якому ми набуваємо знань не лише з філології, а й з сучасних міждисциплінарних тем. Студенти Навчально-наукового інституту іноземної філології змогли не лише розкрити сутність філологічних досліджень, що вивчають культуру народу, виражену у мові та літературній творчості. Їх науковий доробок визначає філологію як інструмент порозуміння, який допомагає зрозуміти іншу людину, іншу епоху і іншу культуру.

Бажаємо отримати задоволення від знайомства з новою генерацією дослідників!

ЗМІСТ

<i>Астрахан А. Ю.</i> Функції евфемізмів в англомовних політичних виступах	6
<i>Бабич Н. В.</i> ФО як об'єктиватори концепту «жінка» та репрезентатори гендерної маркованості у сучасній німецькій мові	10
<i>Бармак С. В.</i> Lernen durch Bewegung.....	13
<i>Гнатюк К. О.</i> Використання прислів'їв і приказок на уроках німецької мови .	16
<i>Грищенко О. О.</i> «Гамлет-машина» Гайнера Мюллера як авторська концепція постдраматичного театру.....	20
<i>Давидова Д. Ю.</i> Особливості використання дискусії на уроках іноземної мови 23	
<i>Жидецька К. О.</i> Жанрова специфіка романів Кадзуо Ішігуро	26
<i>Іванова О. В.</i> Історичні особливості німецьких діалектів	29
<i>Ільченко Д. М.</i> Моделі представлення якостей особистості у німецьких фразеологізмах	31
<i>Касянчук Д. О.</i> Особливості німецької спортивної термінології.....	33
<i>Кириленко А. Д.</i> Засоби вираження аспектуально-темпоральних категорій у німецькій мові	35
<i>Космач М. В.</i> Мовленнєвий вплив та мовне маніпулювання у тексті реклами .	38
<i>Кульчицька Н. М.</i> Інтертекстуальні зв'язки драматургії Гайнера Мюллера (на матеріалі п'єси «Волоколамське шосе»).....	41
<i>Кучер А. М.</i> Територіальні і соціальні діалекти	44
<i>Лавренчук Т. С.</i> Особливості розвитку критичного мислення у старшокласників 47	
<i>Ліпісовецька О. М.</i> Функціонування англо-американських запозичень у німецькій мові	49
<i>Мазун І. О.</i> Способи утворення нових слів у німецькій мові.....	52
<i>Машевська А. А.</i> Культурологічний аспект німецької гастрономічної лексики	55
<i>Мельник В. С.</i> Lernen im Spiel.....	57
<i>Мороз У. С.</i> Сучасні тенденції в структурі німецького речення	61

<i>Мудрієвська А. Р.</i> Сучасні тенденції формування у старшокласників соціокультурної компетенції в процесі вивчення іноземної мови	64
<i>Нагорна О. П.</i> Функції центрального героя у творах Артура Конан Дойла про Шерлока Холмса	67
<i>Сивоглаз О. В.</i> Особливості вживання умовного способу у німецькій мові	70
<i>Суботенко В. В.</i> Німецький молодіжний жаргон	73
<i>Фомішин Д. В.</i> Mehrsprachigkeit im Spracherwerb	75
<i>Чумак Ю. В.</i> Жанрова та тематична специфіка творів Дерека Волкотта	79
<i>Шикова М. О.</i> Еквівалентні форми пасиву	82
<i>Янкова Д. Я.</i> Французькі запозичення у німецькомовному просторі	85

А. Ю. Астрахан
Науковий керівник: Н. В. Дячук
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри англійської мови

Функції евфемізмів в англомовних політичних виступах

Евфемізм (грец. euphēmismos, від eu – добре і rhēmi – кажу) – благозвучне слово або вираз, вжите для заміни непристойних, небажаних чи заборонених [6, с. 216]. Забороненими (табуйованими) здавна вважалися сакральні поняття (наприклад, заборона в юдаїзмі без причини називати ім'я Бога) і небезпечні явища (наприклад, смерть та хвороби). Покращення умов людського побуту та розвиток культури спричинили виникнення евфемізмів на позначення деяких частин людського тіла, фізіологічних процесів та обценної лексики, а моменти стабілізації культури характеризувалися підвищеним рівнем евфемізації мовлення.

Сучасні евфемізми, у порівнянні зі словами-замінниками табуйованих понять у минулому, є явищем принципово іншої природи, їх використання продиктоване іншими мотивами. Вживання евфемізмів у розмовному мовленні є необов'язковим, вони часто вживаються заради жарту, але евфемізми є умовно-обов'язковими у дипломатиці, публіцистиці та ораторському мистецтві [3, с. 88], під час розквіту якого за часів античності і з'явилися перші згадки про слова з вищими естетичними якостями, які потрібно вживати у промовах замість менш привабливих слів, щоб «підкорити» і переконати слухача [2]. У сучасному політичному дискурсі евфемізми виконують подібну функцію: вони слугують для маніпуляції суспільною свідомістю.

Вуалітивна функція евфемізмів є найбільш поширеною причиною їх вживання у політичних виступах. Абсолютно усі евфемізми певною мірою виконують цю функцію [1]; вона допомагає мовцеві приховати аспекти дійсності,

які він не бажає називати їхніми первинними, більш логічно вмотивованими денотатами, які можуть викликати у адресата негативні емоції та асоціації.

'This counter-terrorist campaign will be waged through a steady, relentless effort to take out ISIL wherever they exist using our air power and our support for partner forces on the ground' [10]. У цій промові Барака Обами, присвяченій війні в Сирії, вжито одразу два евфемізми на позначення бойових дій: *effort* (дослівно «зусилля») та *campaign* («кампанія»). Подібне вживання евфемізмів перешкоджає виникненню неприємного ментального образу у свідомості слухача, сприяє формуванню позитивного враження від промови.

Дистортивна функція [1] означає настільки масштабне «пом'якшення» номінації неприємних явищ дійсності, що це призводить до викривленого сприйняття інформації адресатом, тобто до дезінформації. Яскравим прикладом є послідовне вживання Джорджем Бушем-молодшим евфемізму *'enhanced interrogation techniques'* замість *'tortures'* стосовно методів допиту, які використовувало ЦРУ [7].

Однією з характеристик сучасної політичної комунікації є орієнтованість на аудиторію [4, с. 98], а ідеологія політичної коректності є основною рисою англомовного політичного дискурсу. Використання евфемізмів у політичних промовах часто обумовлюється дотриманням принципів рівності усіх людей та недискримінації за статевою, расовою, національною, релігійною, професійною та іншими ознаками. Ці принципи, які зараз носять досить формальний характер зумовили появу таких евфемізмів «політичних некоректностей» [1], як *'Asian American and Pacific Islander'* замість *'oriental'* або *'Asian'* (про американців азіатського походження), *'people of faith'* замість *'Christians'/'Jews'/'Muslims'* та ін. (про представників різних релігійних груп), *'economically disadvantaged/challenged'* замість *'poor'* тощо. Такі евфемізми виконують функцію кооперації [1], або функцію етикету [5, с. 74], яка виявляється у вживанні евфемічних субститутів для ефективного залучення усіх комунікантів до мовленнєвої ситуації.

Евфемізмам властиво з часом набувати негативних конотацій і ставати табуйованими словами, які у свою чергу потребують евфемізації. Так виникли історичні ланцюжки англомовних евфемізмів на кшталт *'coloured' – 'Negro' – 'black' – 'African-American'* (про афроамериканців); *'crippled' – 'handicapped' – 'disabled' – 'special needs', 'differently abled', 'physically/mentally challenged', 'diffabled'* (про людей з обмеженими можливостями) та багато інших.

В одній зі своїх промов проти рабовласницького устрою (1854 рік), Авраам Лінкольн використовує лексичні одиниці, які у наш час сприймаються як виявлення расистських поглядів мовця: *'You mean the whites are intellectually the superiors of the blacks, and, therefore have the right to enslave them?'* [9].

Сучасні політичні лідери намагаються повністю уникати прямих означень расової чи етнічної приналежності у своїй риториці, що часто досягається шляхом перифразу: *'And I want Britain to be a place... where it's your talent and hard work that matter, not where you were born, who your parents are or what your accent sounds like'* [8] (фрагмент із промови Терези Мей). За допомогою використання у промовах подібних евфемізмів політики намагаються знайти підтримку зі сторони різних расових, етнічних, релігійних, гендерних та інших груп.

Евфемізми у політичних промовах можуть виконувати і функцію табування [5, с. 73], або превентивну функцію, яка передбачає використання евфемічних слів та виразів як альтернативи давніх табу, досі збережених у свідомості людини [1]. Бажаючи наголосити на великій кількості захворювань на коронавірус та смертей від нього (найбільш табуйованих у суспільній свідомості тем), Борис Джонсон непрямо назвав ці явища, використавши лексичні одиниці на позначення їхніх наслідків: *'Every day this virus brings new sadness and mourning to households...'* [11].

Таким чином, політичні виступи британських та американських політиків містять велику кількість евфемізмів, які покликані переконати аудиторію у правильності дій влади, викликати симпатію у слухачів, які належать до різних етнічних та соціальних груп, залишити позитивне враження від промови тощо.

Втім, надмірна чи недоречна евфемізація політичних виступів здатна виступити перешкодою в успішному спілкуванні з електоратом і навіть викликати недовіру.

В подальшому вбачаємо раціональним розглянути використання гендерних евфемізмів у промовах політиків.

Список використаної літератури

1. Великорода В. Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові: автореф. дис... канд. наук. Львів, 2008. URL: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/342638.html> (дата звернення: 30.04.2020).
2. Библиотека по истории юриспруденции. *Марк Туллий Цицерон*. URL: <http://scienceoflaw.ru/books/item/f00/s00/z0000005/st004.shtml> (дата звернення: 20.04.2020).
3. Зверева М. И. История изучения эвфемизмов в отечественной и зарубежной лингвистике. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2017. № 12(78): в 4-ч ч. Ч. 4. С. 86–90.
4. Коляда Е., Кондрук А. Евфемізми як засіб маніпуляції у політичному дискурсі. *Науковий журнал*. 2015. № 2. С. 97–103.
5. Корнелаєва Є. В. Лінгвістична природа евфемізмів. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. 2019. № 5. С. 70–75. DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2019-5-12>.
6. Літературознавчий словник-довідник / [за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка]. К. : ВЦ «Академія», 2007. 752 с. (Nota bene).
7. BBC News. *CIA tactics: What is 'enhanced interrogation'?* URL: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-11723189> (дата звернення: 06.05.2020).
8. GOV.UK. *Britain, the great meritocracy: Prime Minister's speech*. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/britain-the-great-meritocracy-prime-ministers-speech> (дата звернення: 05.05.2020).
9. Teaching American History. *DOCUMENT: Fragments on Slavery*. URL: <https://teachingamericanhistory.org/library/document/fragments-on-slavery/> (дата звернення 05.05.2020).
10. The Atlantic. *Obama Vows to Hunt Down ISIS 'Wherever They Exist'*. URL: <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2014/09/obama-will-say-hell-hunt-isis-wherever-they-exist/380005/> (дата звернення: 25.04.2020).
11. The Telegraph. *Boris Johnson's coronavirus speech in full*. URL: <https://www.telegraph.co.uk/politics/2020/04/27/boris-johnsons-coronavirus-speech-full/> (дата звернення: 05.05.2020).

Н. В. Бабич

*Науковий керівник: С. Ф. Соколовська
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

ФО як об'єктиватори концепту «жінка» та репрезентатори гендерної маркованості у сучасній німецькій мові

Серед найбільш актуальних проблем фразеології останнього десятиліття на особливу увагу заслуговує питання гендерно-маркованих фразеологічних одиниць (ФО) в німецькій паремійній картині світу. Фразеологічний аспект складає особливий інтерес для досліджень в області гендерології, а особливо для досліджень жіночої картини світу, тому що в ньому втілене культурно-національне світосприйняття кожного народу. Цим пояснюється *актуальність* поданої теми. Не зважаючи на відносну новизну гендерних досліджень (Джордж Лакофф, Ю.Д. Апресян, В.М. Телія, Д.О. Добровольський, Ю.Д. Караулов, Г. Хофстеде), увага до даної проблематики обумовлена невичерпною можливістю зберігати і передавати інформаційні матриці, концентровано виражати особливості і світовідчуття носіїв мови і виявляти національну своєрідність комунікативної поведінки народу.

Метою даного дослідження є аналіз та систематизація досліджуваного матеріалу (німецьких фразеологічних одиниць, які об'єктивують концепт "жінка"), диференціація ФО, які відносяться до різних семантичних областей та виявлення номінацій, за допомогою яких вербалізується даний концепт.

Спираючись на функціональну класифікацію німецьких ФО, яка оснований на їх функції та структурно семантичних особливостях [1: 200], матеріалом дослідження було вибрано 368 ФО.

На основі фразеологічного матеріалу було виділено наступні семантичні групи: 1. Шлюб; 2. Молода дівчина; 3. Зовнішність жінки; 4. Материнство; 5. Жінка як сексуальний об'єкт; 6. Якості жіночого характеру; 7. Ряд менш представлених підгруп, які відносяться до: 7.1 кохання та залицяння; 7.2 вік жінки; 7.3 релігійна сфера; 7.4 вдова; 7.5 родинні зв'язки; 8. Номінації "слабкої статі" як такої.

Розглянемо деякі ілюстративні приклади:

1. Шлюб – це один з найбільш представлених сегментів в німецькій паремії. Більшість з них є стилістично нейтральними і виражають спонукання до дії [2: 143-177]. Важливе місце в цьому фрагменті картини світу займає вибір нареченої. Тут чітко прослідковується андроцентричність. Наречена виступає в ролі об'єкта. Суттєву частину цієї групи складають дієслівні словосполучення, в більшості яких жінка знову виступає як об'єкт дії. Наприклад [3: 14]: *in festen Händen sein*. Поряд з цим жінка може виступати як суб'єкт дії. Наприклад: *(dem Mann) eine Gardinenpredigt halten; jemandem die Hand fürs Leben reichen*. В цій семантичній області виділяють наступні сфери [1; 2: 3]:

1) дівчина в ролі нареченої (наприклад: *Das ist die Braut, um die man tanzt; Ist die Braut nicht reich, so hat sie doch ihr Mütterliches; Weinende Braut, lachende Frau; Wer 's Glück hat, führt die Braut heim*);

2) сімейне життя, ставлення подружжя одне до одного (наприклад: *Ein guter Reiter weiß genau: zuerst das Pferd und dann die Frau; In die Ehe suchen die Frauen ihr Glück, die Männer ihre Ruhe; In Häusern, wo Bildung herrscht und Sitte, da gehen die Frauen zuerst, die Männer folgen ihrem Schritte; Eine Frau, die gehorchen kann, ist zu Hause wirklich der Herr; Die Frau kann mit der Schürze mehr aus dem hause tragen, als der Mann mit dem Erntewagen einfährt; Die Frau prügelt ihren Mann nicht, hält ihn aber unter dem Pantoffel; Ehemänner sind wie Autos, wenn du sie pflegst, brauchst du nicht ständig neue*);

3) укладання шлюбу (*Lieber eine stille Närrin heiraten als fröhliches zänkisches Weib; Wer der glücklichen Tage überflüssig ist, sollte eine Frau heiraten; Ein Mann*

mag entscheiden, wen er umwirbt, aber das Schicksal entscheidet, wen er heiratet; Gott helfe dem Mann, der nicht heiratet, bevor er die perfekte Frau gefunden hat, und Gott helfe noch mehr, wenn er sie findet);

4) значущість жінки в шлюбі (*Wer reich werden will, muss seine Frau um Erlaubnis bitten; Der Hof steht und fällt mit der Frau; Männer werden als Sklaven der Frauen geboren; Die Bauersfrau ist die Seele des Bauernhofes; Eine aufrichtige Ehefrau ist des Mannes bessere Hälfte; Ein Haar einer Frau zieht mehr als ein Pferdegespann; Der Mann ist der Kopf des Hauses, aber die Ehefrau ist der Hals - und der Hals bewegt den Kopf; Wo die Hausfrau herrscht, wächst die Petersilie schnelle; Die Hausehre liegt am Weiber; Frauen halten einen Platz in der Familie für einen süßen Fang; Frau beherrscht ihren Ehemann);*

5) беззаперечна цілісність чоловіка і дружини (*Der Mann ist die Lampe, die draußen leuchtet, die Frau ist die Lampe, die drinnen scheint; Mann und Weib Sind ein Leib);*

Висновки. Підводячи підсумки, варто зауважити, що в німецькій фразеології образ жінки є прототипним, який підкреслює її негативні якості. Типові жіночі якості головним чином оцінюються негативно. Жінки виступають в якості об'єкту споживання. Їх агентивність дуже незначна. Присутня інструменталізація образу жінки. Домінує андроцентричний погляд на гендерні стосунки. Яскраво виражена гендерна асиметрія: жінки постають з точки зору їх відношення до життя чоловіків. Оцінка жінок і жіночої корисності ґрунтується на основі їх корисності і необхідності для чоловіків. Позитивно оцінюються материнство, хазяйновитість, привабливість, молодість.

Список використаної літератури

1. Görner H. Redensarten. Kleine Idiomatik der deutschen Sprache. Leipzig, 1986.
2. Friedrich W. Moderne deutsche Idiomatik. Alphabetische Wörterbuch mit Definitionen und Beispielen. München, 1976.
3. Ulrike Preußner "Phraseologismen in Horoskopen. Über sprachliche Formelhaftigkeit in Kürzesttexten". Bielefeld, 2003 .

С. В. Бармак

*Науковий керівник: О. В. Борковська
викладач кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

Lernen durch Bewegung

Kinder lernen anders als Erwachsene. So existieren beim Lernen der Kinder solche Postulate des erfolgreichsten Lernens: die Atmosphäre beim Lernen ist angstfrei, der Unterricht ist altersgerecht, die Kinder werden nicht überfordert, die kurze Konzentrationsfähigkeit und der Bewegungsdrang der Kinder werden berücksichtigt, das Lernen ist spielerisch und handlungsorientiert, beim Lernen werden möglichst viele Sinne angesprochen und aktiviert [**Error! Reference source not found.**].

Man kann diese Liste nur erweitern. Doch klar ist, dass alles um die Kinder und für die Kinder passiert. Wenn man über altersgechten Unterricht spricht, berücksichtigt man sowohl die psychischen als auch die physischen Prozesse des bestimmten Alters. Man spricht sogar, dass diese Prozesse stark verbunden sind und aufeinander wirken. Die Kinder brauchen immer Bewegung, weil sie den Aufbau der Muskeln und Knochen fördert, das Immunsystem stärkt, Übergewicht und ähnliche ernährungsbedingte Erkrankungen vermeiden kann. Die Kinder empfinden Bewegung insgesamt als etwas Positives. Die Bewegung assoziiert mit Freiheit, Freizeitbeschäftigung und Spielen. Selbstverständlich entwickelt sich ein Kind auf diese Weise in der körperlichen und emotionalen Sphäre [1].

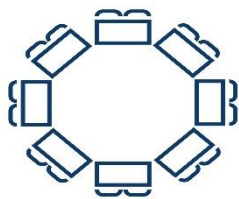
Außer körperlichen und emotionalen Entwicklungsmöglichkeiten fördert die Bewegung kognitive Kreation. Wenn sich die Kinder im Unterricht bewegen, aktivieren sie die motorischen Zentren des Gehirns. Diese Zentren spielen eine wesentliche Rolle dabei, wie Informationen verarbeitet und gespeichert werden. Bewegung hilft die Aufmerksamkeit aufzulockern. Die Aufmerksamkeit der Kinder ist

circa 25 Minuten fruchtbar. Dann machen die Kinder viel Lärm und haben keine Lust mehr zu arbeiten. So ist die Gymnastik in der Mitte der Stunde treffend. Solche Pause entlastet von der Müdigkeit. Die Kinder werden durch Aktivität nicht überfordert. Um die Aufmerksamkeit zu halten, braucht das Gehirn Sinnesreize und Sauerstoff. Diese zwei werden durch die Bewegung unterstützt [**Error! Reference source not found.**]. Außerdem ist die Bewegung für das Nervensystem nötig. Sie nimmt die Aufregung und Anstrengung ab. So schafft man auch die angenehme Atmosphäre in der Klasse.

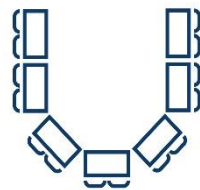
Die Bewegung realisiert man nicht nur während einer Pause. Es wird im Einstieg, in der Arbeitsphase und in der Ergebnissicherung verwendet. Ein Bewegungslied zu singen oder Brain-Gym (d.h. Gymnastik mit Überkreuz-Bewegungen) zu machen können ein Ritual zu Unterrichtsbeginn sein. Neuer Wortschatz wird immer mit passenden Bewegungen eingeführt und wiederholt. Schüler memorieren die Wörter leichter, wenn jedem Wort eine Bewegung entspricht. Man kann auch die Spielstunde in der Form einer Suche machen. So oft wie möglich arbeiten Kinder an Stationen, dabei laufen sie nach jeder Übung durch den Raum zu der nächsten Station. Die Bewegung ist nicht nur die Bezeichnung für Gymnastik. Die Bewegungen kommen vielfältig vor: als Pantomime und Mitmachspiele bei Geschichten, als Spiel zum Üben von Wortschatz, Sprachstrukturen, Redemittel. Die Bewegungen können auch als einige Signale gelten. Man spricht über besondere Weise der Kommunikation zwischen Schülern und Lehrern. Die Lehrkraft kann einige Signale geben und die Schüler wissen, was sie weiter machen werden [**Error! Reference source not found.**].

Die Bewegungen schaffen auch das Tempo einer Stunde. Die Schüler langweilen sich nicht, weil sie immer in Aktion sind. Das Beste ist, dass die Lehrkraft bei der Auswahl der Methoden nicht beschränkt ist. Die Bewegungen werden überall eingesetzt. Mithilfe eines Balls kann man bei Umfragen die Schüler aufmuntern. Auch Klatschen, Schnippen, Winken mit der Hand, Fingertheater oder Nachahmung der Bewegungen in einem Video sollen unbedingt im Unterricht vorhanden sein.

Eine große Bedeutung hat die Gestaltung eines Klassenzimmers. Passende Gestaltung ermöglicht physische Bewegung, Spiele und kognitive Bewegung sowie Bereitschaft mit Aufgaben zu konfrontieren und miteinander ins Gespräch zu kommen. Die Anordnung der Schulbänke sollte dem Unterrichtsgeschehen entsprechen, weil der Klassenraum ein Kommunikationszentrum, Trainingsplatz, Prüfungsort oder eine Bühne sein kann. Die beste Option der Gestaltung ist ein Kreis. Die Lehrkraft befindet sich üblich im Zentrum. Hier sind aber viele Variationen möglich. Man kann sogar den Kreis ohne Schulbänke und nur mit den Stühlen machen. Solche Anordnung motiviert zur Aktivität (Bild 1).

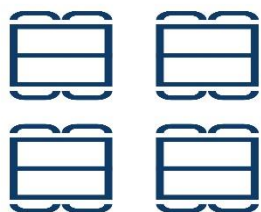
Bild 1 „Kreis“

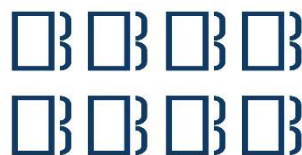
Bild 2 „U“ Form

Man bildet auch mit den Tischen ein „U“ (Bild 2). Man benutzt es für Handlungen im Klassenraum, Hausaufgabenkontrolle, Lesen, Hören u.s.w. Alle können die Lehrkraft und auch die anderen Mitschüler sehen und hören.

Bei einer Aufgabe, die in Gruppenarbeit zu bewältigen ist, sollten sie so sitzen, dass sie die anderen sehen können (Bild 3).

Bild 3 „Gruppenarbeit“

Bild 4 „Tischerücken“

Wenn die Lehrkraft ein neues Thema erklärt, muss die Aufmerksamkeit auf die Tafel gerichtet sein. So sitzen die Schüler mit dem Gesicht zur Tafel. Man nennt solche Ordnung „Tischerücken“ (Bild 4), das ist die populärste Sitzordnung im Klassenraum [3].

Zusammenfassung: Die Bewegung ist eine sehr wichtige Komponente des Unterrichts. Sie fördert das Lernen, macht Spaß und aktiviert die Schüler. Die Bewegung ist ein natürliches Bedürfnis der Kinder, weil die Kinder sich auf diese Weise emotional, körperlich und kognitiv entwickeln. Das Lernen ohne Bewegungen ermüdet schnell und die Aufmerksamkeit ist schwer zu halten. So muss die Lehrkraft in Reserve Bewegungslieder, Spiele etc. haben. Man sollte auch auf Klassenraumgestaltung achten, weil sie nicht nur physische, sondern auch kognitive Bewegung bedeutet.

Literatur

1. Michael Schart, Michael Legutke. Lehrkompetenz und Unterrichtsgestaltung. Goethe-Institut. München : Langenscheidt, 2012. 200 S.
2. Wie wichtig ist Bewegung für Kinder. *Gesundes Leben*. URL: <https://www.gesundheitspedia.de/bewegung-fuer-kinder-wichtig/> (Anwendung 05.05.2020).
3. Professor Dr. Renate Zimmer. Besser lernen mit Bewegung. Die Techniker. URL: <https://www.tk.de/techniker/magazin/life-balance/familie/besser-lernen-mit-bewegung-2009494> (Anwendung 05.05.2020).
4. Ratgeber zur Gestaltung von Klassenräumen. Goethe-Institut, Warschau im Rahmen des Projektes „Deutsch hat Klasse“, S. 42.

K. O. Гнатюк

*Науковий керівник: Н. В. Горобченко
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

Використання прислів'їв і приказок на уроках німецької мови

В останні роки все частіше піднімається питання про застосування сучасних методів і моделей викладання іноземних мов у загальноосвітній школі та їх ефективне використання для підвищення якості навчання іноземних мов учнів, формування і розвитку їх комунікативної культури. Реальна практика показує, що іноді учителем ставляться педагогічні завдання відповідно до розкриття певного

навчального матеріалу, а не виходячи з можливостей і перспектив розвитку учнів. Використання прислів'їв і приказок як прийом організації навчання є одним з найбільш кращих способів зробити урок яскравим, насиченим і неординарним, а головне цікавим для учнів, що безумовно сприяє кращому запам'ятовуванню.

Прислів'я та приказки можуть застосовуватися на різних етапах уроку і на всіх ступенях навчання (початкова, середня, старша) з різним рівнем мовної підготовки учнів в залежності від того, які цілі переслідує вчитель і які навички викладач хоче сформувати у своїх учнів на даному етапі навчання.

Прислів'я та приказки - це влучні вислови, створені народом і запозичені з літературних творів, в короткій формі виражають мудрі думки. Зазвичай прислів'я і приказки складаються з двох римуємих частин. Вони мають прямий і переносний сенс, що є мораллю. На уроках іноземної мови прислів'я і приказки можуть використовуватися не тільки з метою їх запам'ятовування і правильного тлумачення або вживання в мові, а й як засіб розвитку і контролю цілого комплексу комунікативних навичок і умінь: лексичних та граматичних, говоріння і письма, читання та аудіювання. [3, с. 224].

Даний прийом на уроках німецької мови дозволяє вирішувати ряд дидактичних завдань, а саме:

- Навчальні: відпрацювання вимови і вдосконалення вимовних навичок, активізація граматичних навичок, формування навичок перекладу, збагачення словникового запасу учнів.
- Розвиваючі: розширення кругозору, розвиток умінь висловлювати свої думки іноземною мовою, активізація розумових здібностей.
- Виховні: формування моральних-моральних принципів, виховання толерантного ставлення до культури і традицій інших народів.

- Мотивуючі: розвиток інтересу до вивчення іноземної мови за допомогою читання на мові - оригіналу, формування та підвищення стійкої мотивації, розвиток пізнавальних здібностей учнів.

Оскільки вже з перших уроків іноземної мови в першу чергу приділяється увага вимові, необхідно відзначити, істотну роль використання прислів'їв для розвитку вимовних навичок. Використання прислів'їв на уроці допоможе вчителю в невимушеній ігровій формі відпрацювати вимова окремих звуків на початковому етапі навчання[2, с. 272].

До того ж, прислів'я і приказки можуть сприяти при відпрацювання найважчих німецьких звуків, які відсутні в рідній мові.

Що стосується середнього і старшого етапів навчання, в даному випадку прислів'я, приказки можна використовувати в якості фонетичної зарядки. Такий підхід забезпечує логічний перехід до основного етапу уроку з перенесенням на тему, а іноді і на особистість учня.

Більш того, прислів'я і приказки сприяють активізації та автоматизації окремих граматичних форм і конструкцій. Тому їх доцільно використовувати для ілюстрації нових граматичних явищ, а також і в ході тренувальних вправ.

Лексико-граматична насиченість прислів'їв і приказок дозволяє використовувати їх не тільки при поясненні і активізації багатьох граматичних явищ, але і для збагачення лексичного запасу. Прислів'я та приказки можуть вживатися у вправах на розвиток мови, в яких вони використовуються в якості стимулу. Одне і те ж прислів'я або приказку можна інтерпретувати по-різному. Тому, на основі даного прислів'я або приказки учні вчаться висловлювати свої власні думки, почуття, переживання, тобто демонструють різні способи їхнього розміщення в мові. Тому, використання прислів'їв і приказок на уроках іноземної мови розвиває творчу ініціативу учнів через підготовлену і непідготовлену мову[4, с. 8-15].

Знання німецьких прислів'їв і приказок збагачує словниковий запас учнів, допомагає їм засвоїти образний лад мови, розвиває пам'ять, прилучає до

народної мудрості. У деяких образних реченнях, які містять закінчену думку, зазвичай легше запам'ятовуються нові слова. Наприклад, робота з вивчення числівників безумовно буде цікавіше й ефективніше, якщо закликати на допомогу прислів'я і приказки, так як в образному контексті цифри запам'ятовуються швидше[1, с. 50-52]:

- Wo zwei sprechen, ist der Dritte ein Knochen im Halse;
- Wenn sich zwei Hunde raufen, soll der dritte sich nicht einmischen;
- Aller guten Dinge sind drei;
- Man macht Gesicht wie sieben Tage Regenwetter;
- Alle sieben für einen und einer für alle sieben;

Необхідність пошуку засобів еквівалентного перекладу прислів'їв та приказок на рідну мову розвиває здатність адекватно відбирати лексичні одиниці, стимулює інтерес учнів до роботи зі словником, удосконалює перекладацькі навички та вміння.

Як підтверджує практика, завдяки оригінальній формі прислів'їв - рифмованої і короткої, нові слова легко запам'ятовуються і надовго зберігаються в пам'яті. Учні часто включають їх у власні висловлювання з певних тем.

На середньої і старшої щаблях навчання прислів'я може стати експозицією до уроку і опорою для подальшої дискусії. Мета вчителя - зацікавити учнів, створити мотивацію до подальшого обговорення проблеми, сприяючи розвитку монологічного та діалогічного мовлення.

На просунутому етапі, в групі з досить хорошим рівнем комунікативної компетенції, прислів'я може бути темою для твору. Необхідність пошуку засобів еквівалентного перекладу прислів'їв та приказок на українську мову розвиває здатність адекватно відбирати лексичні одиниці, стимулює інтерес учнів до роботи зі словником, удосконалює перекладацькі навички та вміння.

Таким чином, розглянувши прийом використання прислів'їв і приказок можна прийти до висновку, що він сприяє підвищенню мотивації учня на

вивчення і освоєння нового матеріалу, а також дає можливість застосувати свої знання в різних ситуаціях спілкування. Одним із значних результатів застосування даної моделі в викладанні німецької мов є інтерес учнів.

Прислів'я та приказки дозволяють в ігровій формі тренувати граматичний матеріал і лексику, дають можливість проникнути в іншу мовну модель і тим самим розширити рамки нашого власного способу мислення і підготуватися до спілкування з представниками не тільки своєї, а й іншої культури.

Список використаної літератури

1. Бойко Н. В. Deutsche Sprichwörter und sprichwörtliche Redensarten. – 2008. – С. 50-52.
2. Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам: продвинутый курс. — М.: АСТ: Астрель, 2010. - 272 с.
3. Редько В. Г. Засоби формування комунікативної компетентності у змісті шкільних підручників з іноземних мов. Теорія і практика : монографія / В. Г. Редько. — К. : Генеза, 2012. — 224 с.
4. Пословица на уроке: зачем, когда, как? // коммуникативная методика. – 2002. – № 2. – С. 8-15.

О. О. Грищенко

*Науковий керівник: Л. О. Федоренко
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

«Гамлет-машина» Гайнера Мюллера як авторська концепція

постдраматичного театру

Об'єктом розгляду цієї розвідки є п'єса «Гамлет-машина» (Die Hamletmaschine, 1977) німецького драматурга Гайнера Мюллера (1929-1995) як яскравий зразок постдраматичного театру. «Гамлет-машина» – «найчорніша п'єса Мюллера» – драма (або радше сказати «пост-драма») на дев'ять сторінок, створена на основі авторського перекладу шекспірівського «Гамлета». П'єса тривалий час перебувала під забороною влади НДР і була поставлена офіційно тільки тринадцять років після створення.

П'єса «Гамлет-машина», без сумніву, підходить для того, щоб розглядати її контексті постструктуралістської думки. Однак текст містить характеристики, які відмежовують його від естетики, характерної для кола Жака Дерріди, Ролана Барта та Юлії Кристевой і не піддаються переконливому осмисленню, керуючись винятково такими міркуваннями. З естетичної та політичної позицій напрошується необхідність розглядати «Гамлет-машину» в контексті творів Бертольта Брехта, у якого Гайнер Мюллер вчився драматургічній майстерності. «Найчорніша п'єса» автора не є, однак, драмою у звичайному сенсі цього слова. Тексту, що в цілому займає дев'ять сторінок, бракує характерів так само, як і діалогів, не вистачає дії так само, як і сцен. У наявності, по суті, п'ять доволі різних прозових фрагментів, які сам Гайнер Мюллер називає «монологічними блоками». І все ж кожен з п'яти «актів», за одним винятком, має зазначення на певного оратора. Це дозволяє віднести той чи інший фрагмент до конкретної дійової особи та визначає відповідний їй мовний акт.

Перший «монологічний блок» має назву «СІМЕЙНИЙ АЛЬБОМ» і не пов'язаний з жодною дійовою особою. Проте той, хто говорить, ідентифікує себе, хоч і в претерітальній формі: «Я був Гамлетом». Це «Я» звертається до мертвого батька, до Гораціо та Офелії, тобто поводить всупереч первісній самоідентифікації все ще як Гамлет і, з цього погляду, відповідно до своєї ролі.

Другий «блок» називається «ЄВРОПА ЖІНОК». На перше місце поставлені вказівки на локацію, зазначається ім'я того, хто говорить, а також сюрреалістичне висловлювання про відповідну фігуру: "Enormous room. Ophelia. Ihr Herz ist eine Uhr". Дуже короткому тексту промови традиційно передують назва ролі – «Офелія», але це посилання на мовця і текст одразу нівелюється доповненням в дужках (Хор/Гамлет). Незвично контрастує з початковим висловлюванням Гамлета самовизначення: «Я – Офелія», адже відкрите визнання себе в цій ролі саме по собі руйнує затверджену в ній я-ідентичність.

Третя частина, «СКЕРЦЮ», локалізована «університетом небіжчиків» і дозволяє Офелії, Гамлету, а також одним або кількома голосам в алегорій

"Vanitas" діяти в дусі Вальтера Беньяміна. Докладні режисерські вказівки представляють, з одного боку, мертвих філософів, які жбурляють зі своїх надгробків в Гамлета книги, з іншого – оголошують балет мертвих жінок, які зривають з Гамлета одяг. З вертикально розташованої труни з написом «Гамлет Г» виходять Клавдій і одягнена й загримована під повію Офелія, що виконує стриптиз.

Четвертий і найдовший «блок» – «ЧУМА В БУДІ. БИТВА ЗА ГРЕНЛАНДІЮ» – починається з промови Гамлета. При цьому актор, що виконує роль Гамлета, знімає з себе «маску та костюм» і продовжує свою промову в парадоксальній манері «ВИКОНУВАЧА РОЛІ ГАМЛЕТА». Заголовок як жоден інший пасаж конкретно вказує на історичну реальність: в першу чергу на Угорське повстання 1956 року, а також на льодовиковий період сталінізму, який піддав глибокому заморожуванню гуманні ідеї соціалізму. Цей блок тексту закінчується тим, що Маркс, Ленін і Мао, три святих королі комунізму, з'являються в образі трьох оголених жінок, яким виконавець ролі Гамлета проломлює сокирою череп.

Частина 5 «ШАЛЕНО ЧЕКАЮЧИ ТИСЯЧОЛІТТЯ В ЖАХЛИВИХ ОБЛАДУНКАХ» складається, в стилі Семюеля Беккета, з єдиного монологу Офелії, яка сидить в інвалідному візку, а двоє чоловіків в медичних халатах обмотують її знизу доверху марлевими бинтами. Але рольова ідентифікація знову порушується, як тільки Офелія промовляє: «Говорить Електра».

Інтертекстуальність «Гамлет-машини» є очевидною. Весь текст експліцитно живе за рахунок трагедії Вільяма Шекспіра «Гамлет», яка як вихідна точка є центральною для розуміння п'єси та очевидно проглядається крізь усю канву мюллерівської переробки. Окремі мотиви експліцитно та імпліцитно звертаються до шекспірівських «Річарда III» і «Макбета». В п'єсі можна знайти посилання на роман Ф. М. Достоевського «Злочин і кара»; enormous room є алюзією на назву роману Е. Е. Каммінгса про табір військовополонених у Франції під час Першої світової війни, і не в останню чергу в романі можна знайти автоцитати Гайнера Мюллера з «Der Bau». Типові для Гайнера Мюллера злиття

мотивів «сексуальність», «насильство», «історія», «суспільство» з гравітаційним центром «смерть» також наявні у п'єсі.

Список використаної літератури

1. Асмут Б. Вступ до аналізу драми : пер. з нім. С. Соколовської, Л. Федоренко/ за наук. ред. доктора філологічних наук, проф. О. Чиркова Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 220 с.
2. Федоренко Л. Х. Мюллер vs. В. Шекспір: «Гамлет-машина» як авторська концепція постдраматичного театру. Брехтівський часопис (Brecht-Heft). № 4, Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 162 с. С. 157-160.
3. Müller H. Die Hamletmaschine. Werke. Herausgegeben von Frank Hörnigk. Band 4: Die Stücke 2. Frankfurt am Main, 2001. S. 543-554.
4. Meier A. Konstruktiver Defaitismus. Inwiefern sich Heiner Müllers „Die Hamletmaschine“ verstehen lässt. URL: <http://www.literaturwissenschaft-online.uni-kiel.de/wp-content/uploads/2015/09/HamletmaschineMeier.pdf>

Д. Ю. Давидова

*Науковий керівник: Н. В. Горобченко
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

Особливості використання дискусії на уроках іноземної мови

Сучасний розвиток суспільства, зростаюча проблема у спілкуванні та співпраці між країнами і народами з різними мовами, історією та культурами вимагає суттєвих змін у підході до навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах. Головна мета навчання іноземної мови полягає у формуванні в учнів комунікативної компетентності, базою для якої є комунікативні вміння, сформовані на основі мовних знань і навичок. Досягнення належних результатів неможливе без застосування та використання інноваційних технологій, однією з яких є дискусія.

Дискусія є важливим засобом пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання, виконує освітню та виховну функцію. Саме використання дискусії в навчальному процесі сприяє розвитку практичного мислення школяра, дає

можливість визначити його власну позицію, формує навички відстоювати свою думку, поглиблює знання з проблеми, яка обговорюється. Ця тема об'єднала в собі декілька напрямів, над якими завжди працювали й працюють науковці. Саме, дискусію як різновид навчання комунікації розглядали лінгвісти: І. Данилюк, А. Загнітко, А. Коваль; розвитку навчально-пізнавальної активності старшокласників присвячено праці О. Заболотного, В. Лозової; розробкою нестандартних методів викладання німецької мови в загальноосвітній школі займалися вчені-лінгводидакти Базедов Йоганн-Бернхард, Штерн Вільям та ін.

Необхідно зазначити, що для навчання дискусії вагомим значенням набуває й принцип інтерактивності, яким передбачено навчання дискусії на психології особистісних взаємовідносин та взаємодії [2, с. 66]: це взаємодія тих, хто бере участь у навчально-виховному процесі, яка дозволяє реалізувати в навчанні та вихованні ідеї колективної розумової діяльності та взаємонавчання; це процес спілкування «на рівних», коли всі учасники, які беруть участь у веденні дискусії, зацікавлені в ній і готові висловлювати свої ідеї та думки, обмінюватися інформацією, відстоювати свою точку зору; це коли навчально-виховний процес, заснований на реальних проблемах, ситуаціях дійсності, що нас оточує. Предметом обговорення в дискусії має бути проблема, яка є значущою і цікавою для учнів, що стимулює їх до обґрунтування своєї власної думки.

Проаналізувавши різні точки зору науковців, виділимо наступні етапи навчання дискусії: підготовчий, основний, підсумковий.

1. Підготовчий етап. Основою цього етапу є підготовка колективу. Вчитель продумує побудову дискусії, враховуючи її мету і завдання. Цей етап дискусії передбачає: а) запитання вчителя стосовно дискусійної проблеми, що буде обговорюватись, але не конкретне їх розв'язання; б) підготовку відповідей учнів (усно чи письмово) на запитання, заздалегідь розданих учителем; в) тести, анкетування, опитування учнів. Перед проведенням дискусії важливо чітко визначити предмет дискусії, з'ясувати її мету і завдання, побудову плану проведення, передбачити кінцевий результат (до яких висновків можуть дійти

старшокласники, спираючись на знання, власний досвід), урахувати рівень інтелектуального розвитку учнів.

2. Основний етап. Цей етап успішний завдяки чіткої організації дискусії за планом. Кожен учасник має висловити свої пропозиції, думки щодо дискусійної проблеми. Важливим при цьому залишаються правила етикету ведення дискусії всіма учасниками, науковість, інформативність, новизна, конкретизація фактів. До невід'ємних вимог основного етапу дискусії відносяться такі:

- мета дискусії – з'ясування дискусійного питання, а не “змагання” її учасників;
- дискусійні зауваження повинні бути зрозумілі й обов'язково враховані;
- у дискусії, що видалася жвавою керівникові, треба утриматися від власного виступу.

3. Прикінцевий (підсумковий) етап передбачає аналіз учителем висловлених старшокласниками ідей щодо дискусійного питання, підведення підсумків, завершення бесіди, усвідомлення отриманих знань.

Також, важливі такі організаційно-педагогічні завдання, як усвідомлення проблеми (спірного питання), формування гіпотези щодо розв'язання проблеми. Перше завдання передбачає таку послідовність дій: постановка конкретного дискусійного питання (словесне відображення суперечності у формі запитання, задачі тощо), його сприймання й усвідомлення, тобто виявлення різноваріантних суджень, зокрема й протилежних, несумісних інформацій. Важливим компонентом для розвитку мовної особистості старшокласника під час дискусії є формування гіпотези, яка стимулює учнів до аргументованого обговорення проблеми.

Отже, дискусія забезпечує набуття учнями вмінь обговорювати проблеми, доводити власну позицію, виробляти власну точку зору, розвивати критичне та креативне мислення та адаптуватися у мовному середовищі.

Список використаної літератури

1. Калініна Л. В., Калінін В. О., Деньгаєва С. В. та ін. «Інтерактивні технології навчання іноземної мови як засіб реалізації завдань нової української школи»: Навчально-методичний посібник — Житомир: Видавництво ФОП Кирилук І. В., 2017. – 130 с.

2. Павлова Л.Г. Спор, дискуссия, полемика: Кн. для учащихся ст. классов сред. шк. – М.: Просвещение, 1991. – 127 с.

3. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : Наук. метод. посібник. – К. : А. С. К., 2003. – С. 192.

4. Програма для загальноосвітніх закладів та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов. – ВТФ Перун, 2005. – С. 208. 5.

К. О. Жидецька

*Науковий керівник: Л. В. Закалюжний,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

Жанрова специфіка романів Кадзуо Ішігуро

Актуальність теми зумовлена тим, що художня специфіка прози сучасного британського письменника японського походження Кадзуо Ішігуро (Kazuo Ishiguro), хоч і стала об'єктом окремих літературознавчих розвідок, не набула системного характеру. Творам лауреата Нобелівської премії 2017 року, який був відзначений за те, що «у своїх романах надзвичайної емоційної сили відкриває прірву під нашим ілюзорним відчуттям зв'язку зі світом» [6], присвячено низку статей, критичних оглядів і літературознавчих розвідок, але думки дослідників щодо жанрової природи його романів часто діаметрально протилежні. Головною проблемою вивчення романів письменника є їхня жанрова різноманітність, синтез різних жанрових кодів і водночас тяжіння до простоти форми, параболічності.

Об'єктом нашого дослідження стали романи Кадзуо Ішігуро «Залишок дня» («The Remains of the Day», 1989), «Не відпускай мене» («Never Let Me Go», 2005) і «Похований велетень» («The Buried Giant», 2015). **Предметом**

дослідження – жанрова своєрідність згаданих романів у контексті розвитку англійської літератури останніх десятиліть.

Мета – з'ясувати жанрову специфіку романів Кадзуо Ішігуро «Залишок дня», «Не відпускай мене» і «Похований велетень».

Теоретико-методологічною основою роботи є загальні праці з теорії літератури й генології та історії новітньої англійської літератури, сучасної англійської прози, а також творчості Кадзуо Ішігуро.

Зокрема, спираючись на думку відомого вітчизняного генолога Т. Бовсунівської про те, що жанр – це успадкована сукупність закріплених за певною художньою формою визначених тем і мотивів, а також поетичних елементів різного роду [2, с. 8], але водночас ще й історично рухлива, динамічна категорія, яка може запозичувати специфічні особливості інших жанрів і суттєво трансформуватися, змінюватися, набувати модифікацій [1, с. 27], а також ідею Н. Копислянської про чотири сфери функціонування жанру [4, с. 33], ми розглядаємо романи К. Ішігуро як такі, що, поєднуючи в собі різноманітні жанрові коди, тяжіють до параболічного роману або, конкретніше, до роману-притчі.

Поряд із такими письменниками, як Відья Найпол, Салман Рушді, Ханіф Курейші, Арундаті Рой, Кадзуо Ішігуро належить до так званих представників мульти чи крос-культурної традиції в сучасній британській літературі, яка, на думку багатьох літературознавців, часто вирізняється «дивністю», незвичністю для європейського читача, оскільки йдеться про поєднання східних і західних мотивів, діалог із неєвропейськими традиціями та цінностями [3, с. 223].

Проте, на відміну від інших митців, неанглійців – вихідців із колишніх домініонів і колоній Британської імперії, універсальний код притчі дозволяє британському письменнику японського художнику подолати традиційну для постколоніальної свідомості подвійну, розщеплену чи нестабільну ідентичність, формуючи, за словами С. Толкачова, мультикультурність художнього світу [5].

Зокрема, «Залишок дня» («The Remains of the Day») – незвичний роман, який є швидше не зразком типово британської аристократичної прози («садибного роману») або характерної для японських письменників психологічної прози, а їхнім синтезом із виразним домінуванням параболічності. Фактично цей роман можна вважати своєрідною притчею із філософським підтекстом.

«Не відпускай мене» («Never Let Me Go») дослідники називають антиутопією («євгеністично антиутопією»), альтернативною історією або оригінальною синтетичною притчовою формою, і саме до останнього твердження ми схилиємося, проаналізувавши твір.

«Похований велетень» («The Buried Giant», 2015) – роман-притча, роман-метафора, хоча формально може бути віднесений до фентезі. У цьому творі, який, крім того, має ознаки рицарського роману, «похованим велетнем» стала колективна пам'ять цілого народу, який явно зробив щось погане, а потім вирішив позбутися цих спогадів, поринувши в забуття. Роман можна прочитати як історичну притчу, а можна зазирнути глибше та вдатися разом із автором до роздумів про цінності людської пам'яті про любов і образи, ненависть і смерть.

Твори, які ми проаналізували, доводять, що автор використовує такі жанрові коди, як фентезі, фантастику, антиутопію, рицарський та історичний романи. На перший погляд здається, що жанрова природа романів Кадзуо Ішігуро різноманітна. Але їх пов'язує між собою один жанр, на який автор постійно спирається, – це притча. Як бачимо, у своїй творчості письменник синтезує різні жанри, щодо яких літературознавці часто мають принципово різні думки, але при цьому романна проза письменника цілком вписується в жанрові й тематичні пошуки англійської літератури зламу ХХ – ХХІ століть.

Список використаної літератури

1. Бовсунівська Т. Жанрові модифікації сучасного роману. Харків, 2015. 368 с.
2. Бовсунівська Т. Теорія літературних жанрів : підручник. Київ, 2009. 519 с.
3. Дроздовський Д. Типологія британського роману кін. ХХ – поч. ХХІ ст.: сцієнтистський поворот пост-постмодернізму. // Вісник Харківського

національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Філологія. 2017. Вип. 76. С. 221–224. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIFL_2017_76_52 (дата звернення: 08.11.2019).

4. Копистянська Н. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства. Львів, 2005. 368 с.

5. Толкачев С. Мультикультурализм в постколониальном пространстве и кросс-культурная английская литература // Знание. Понимание. Умение. 2013. № 1. URL : http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2013/1/Tolkachev_Multiculturalism-Cross-cultural-Literature/ (дата звернення: 04.05.2020).

6. Kazuo Ishiguro. The Nobel Prize in Literature 2017 // The Nobel Prize. 05.10.2017. URL : <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2017/summary/> (дата звернення: 10.03.2020).

О. В. Іванова

*Науковий керівник: С. Ф. Соколовська
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

Історичні особливості німецьких діалектів

Робота призначена вивченню класифікації німецьких діалектів та власне їх історичних особливостей.

Вивчення німецьких діалектів відображено у працях багатьох дослідників, серед яких Жирмунський В.М., Бах А., Філічева Н.І., Нібаум Г., Маха Ю.

На основі схематичних та територіальних моделей класифікації німецьких діалектів, у роботі досліджено: розподіл та класифікація німецьких діалектів у різні періоди, їх історичні особливості та зміни за певних обставин.

Діалект – різновид певної мови, що разом із літературним становить національну мову; засіб спілкування між представниками однієї територіальної чи соціальної групи. В межах однієї мови існують і місцеві діалекти як його «відгалуження», зі своїми особливостями граматичної будови і відмінностями словникового складу і основного словникового фонду, однак по відношенню до мови займають підлегле становище.

Зближення і змішення між різними діалектами єдиної народної мови є природним результатом їх використання як засобу спілкування між представниками цих діалектів в рамках історично сформованої народної єдності. Саме можливість взаємодії і зближення діалектів є особливо наочним доказом реальної єдності народної мови, «відгалуженнями» якого вони є.

Вивчення німецької мови, її історії та сучасного стану неможливо без ознайомлення з німецькими діалектами. Через багатовікову феодальну роздробленість Німеччини, що вплинула на подальший розвиток мови, зрозуміло, що історія німецької мови повинна будуватися зокрема і на основі її діалектів. Порівняльно-історичний розгляд даної теми надає можливість розкриття загальних тенденцій історичного розвитку мови у її діалектах. Фонетичні, словникові та граматичні особливості місцевих діалектів виявилися дуже стійкими протягом всієї історії розвитку загальнонаціональної мови, істотно пояснюючи шляхи формування літературної мови і взаємини між історією мови та історією народу.

У роботі показано, що у давній період головною відмінністю пануючих в той час верхньонімецьких, нижньонімецьких і нижньофранкських діалектів був консонантизм, завершився також процес редукції кінцевих і ненаголошених складів. У середній період особливо відрізняються верхньонімецькі і середньонімецькі діалекти, що містять безліч особливостей. У ранньоновонімецький період виділяється дифтонгізація довгих голосних і вирівнювання сильних дієслів у претериті.

Список використаних джерел

1. Жирмунський В. М. Німецька діалектологія. Москва: Видавництво академії наук СРСР, 1956. 635 с.
2. Левицький В. В. Історія німецької мови. Навч. посіб. Вінниця: Нова книга, 2007. 216 с.
3. Бах А. Історія німецької мови. Москва: Видавництво іноземної літератури, 1956. 343 с.

Д. М. Ільченко
науковий керівник: С. Ф. Соколовська,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології
та зарубіжної літератури

Моделі представлення якостей особистості у німецьких фразеологізмах

Робота присвячена дослідженню моделей представлення якостей особистості у німецьких фразеологізмах.

Вивчення фразеологізмів відображено у працях багатьох дослідників, серед яких В. Кортє, К. Зімрок, Г. Бюхман, Ф. Ліппергайд, Ф. Зайлер, К. Крюгер-Лоренц, А. Шімлер, В. Фрідеріх та ін. Одним із чинників, що прискорює виділення фразеології в самостійну лінгвістичну дисципліну, є інтенсивна поява нових і розширення рамок уже досліджуваних аспектів її вивчення. Йдеться про дослідження в сфері аналізу тексту, перекладу, культурного коду, вивчення функціональних властивостей фразеологізмів як одиниць суспільної комунікації, фразеологічного значення, особливо стилістичного його аспекту, фразеутворення тощо.

Коди культури – це ті джерела або та система символічних образів, з яких фразеологія запозичує образи для свого формування. Фразеологізми на позначення якостей особистості створюють у німецькій мові лексико-семантичну групу, об'єднуючись на основі денотативного співвіднесення з типовою ситуацією національного відношення між предметами об'єктивної дійсності, а також загальної для всіх цих словосполучень категоріальної ознаки «культурний код».

Фразеологізми відображають історичний досвід народу, його мудрість, у них знаходять висвітлення прояви усіх сфер діяльності народу, пов'язаних з трудовою діяльністю, побутом, звичаями, традиціями, культурою тощо. Фразеологізми мають певне соціально-національне підґрунтя, яке характеризує

мовця, носія слова. Витоки фразеологізмів сягають глибин історичних періодів розвитку мови. Вони є органічними складниками у системі мови, надаючи їй неповторного національного колориту.

Визначено, що у німецькій мові існує багато фразеологізмів, які вживають на позначення фізичних особливостей людини, зв'язаних з назвами та особливостями поведінки тварин, адже, спостерігаючи за тваринами, люди помічали в них людські якості: боягузтво, жадібність, хитрість, могутність тощо. Поступово у мовній свідомості тварини ставали носіями цих людських якостей.

Багато фразеологізмів німецької мови не мають еквівалента в українській мові, тому слід перекладати їх за значенням. Також існує багато німецьких фразеологічних одиниць з анімалістичним компонентом, що позначають внутрішні та зовнішні якості людини. Виділено шість тематичних груп фразеологізмів німецької та української мов і досліджено їх за еквівалентністю:

1. Möglichkeiten, körperliche Eigenschaften;
2. Äußeres;
3. Psychische Eigenschaften, Emotionalität und Charakterzüge;
4. Intelligenz;
5. Fähigkeiten und Fertigkeiten;
6. Anderes.

Психічні властивості, риси характеру, інтелект людей найчастіше порівнюється з тваринами: «Schlau wie ein Fuchs» – «Хитрий, як лис»; «Störig wie ein Esel» – «Упертий, як віслик»; «Böse wie ein Wolf» – «Злий, як собака»; «Ein dämliches Aas» – «Як баран на нові ворота». Зовнішня схожість також слугує для фразеологічного порівняння: «Nass wie eine gebadete Maus» – «Мокрий, як миша»; «Schwarz wie ein Rabe» – «Чорний, як ворон».

У роботі показано, що розуміння, вживання та переклад національних прислів'їв, приказок, ідіом створює значні труднощі, оскільки важливо не лише зберегти смисл фразеологізмів, які підлягають інтерпретації, але й не порушити характер національної основи тексту. Здатність фразеологізмів виконувати певну

зображальну функцію ґрунтується на їхньому конотативному значенні, усталеним виразам властива велика образність, емоційність, експресивність, стилістична забарвленість, потенційна здатність до модифікації. Все це сприяє динамічності фразеологізмів, визначає їх функціонування в текстах художньої літератури та усного мовлення.

Список використаної літератури

1. Апресян Ю. Д. Образ человека по данным языка : попытка системного описания. *Вопросы языкознания*, 1995. Выпуск 1. С. 37–67.
2. Бенькевич Г. А. Антропоцентризм у сфері фразеології: наука в інформаційному просторі. *Матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф.*, 10–11 жовт. 2013 р.: у 8 т. Т. 6: Наукові дослідження з філології. Дніпропетровськ: Біла К. О., 2013. 49-53 с.
3. Баран Я. А, Зимомря М. І., Білоус О. М., Зимомря І.М. Фразеологія : знакові величини. Вінниця, 2008. 55 с.
4. Dobrovolskij D. Zur Theorie der Phraseologie. Kognitive und kulturelle Aspekte. Tübingen : Stauffenburg, 2009. 211 S.
5. Доброльожа Г. Фразеологічний словник говірок Житомирщини. Житомир : ПП Туловский. 2010. 259 с.

Д. О. Касянчук

*Науковий керівник: С. Ф. Соколовська
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

Особливості німецької спортивної термінології

Робота присвячена дослідженню німецької спортивної термінології на лексики, що вживається у професійному футболі як виді спорту. У роботі досліджено питання, чи можна вважати спортивну термінологію технічною та як саме відбувається формування та поповнення спортивної термінології.

В останні десятиліття зросло зацікавлення мовознавців футбольною комунікацією в різних мовах. Здебільшого футбольний дискурс аналізують у

межах спортивного (Б. О. Зільберт, О. Г. Малишева та ін.). Із найґрунтовніших досліджень – дисертаційні праці О. С. Рилова “Термінологічна система “Футбол” у російській мові” (1998 р.) і С. С. Богуславського “Футбольна термінологія в німецькій мові” (2010 р.) [2].

Дисертація С. С. Богуславського – комплексна студія системної і номінативної природи термінології футболу в німецькій мові у проекції на концептуальну організацію сфери футболу в колективній свідомості фахівців [2]. Лексичні одиниці вибрано зі словника футбольних термінів “Döbler H.Lexikon Fußball” [1], який відображає сучасний стан терміносистеми футболу в німецькій мові і містить 5127 термінозначень із дефініціями, представляючи таким чином семантичні зв’язки з іншими термінами. Терміни супроводжуються етимологічними відомостями, історичними довідками про зміни семантичної межі термінозначень. У роботі представлено мотиваційні механізми у футбольній терміносистемі: пропозитивно-диктумну мотивацію (гіперонімічний і предикатно-аргументний різновиди), асоціативно-метафоричну мотивацію та змішаний тип мотивації термінів футболу.

Історичні, політичні та культурні передумови активізували роботу фахівців над розробкою та впорядкуванням спортивної термінології.

Наведено, що першим дослідником футбольної лексики в Німеччині був Конрад Кох, його ще називають «піонер футболу». Саме завдяки його діяльності в Німеччині з’явилася перша футбольна гра та перші футбольні терміни. Він чимало зусиль доклав для того, щоб розвивалася футбольна лексика. Це ми можемо побачити на прикладі того, що на відміну від Швейцарії, в Німеччині майже немає англійських запозичених слів, хоча на перших порах футболу в Німеччині, майже всі терміни були «офіційною технічною мовою», яка все ще налічує англійські слова. [5, с.206]

Отже, я дослідила історію «футбольної мови» та проаналізувала термін «спортивна мова» та власне приналежність «спортивної мови» до технічної чи спеціальної мови. Потім я проаналізувала німецьку «футбольну мову» та

досліджувала наявність англіцизмів у німецькій лексиці. Я створила словник, де була наголошена частота використання англіцизмів, також я зробила пунктуальні описи слів та окремих прикладів з Інтернету. Потім були наведені приклади скорочених назв та метафоричні описи німецьких технічних термінів.

Список використаної літератури

1. Döbler H. Lexikon Fußball / H. Döbler. – Leipzig : Bibliographisches Institut, 1996. – 448 s.
2. Богуславский С. С. Футбольная терминология в немецком языке: дисс. ... канд. филолог. наук: 10.02.04 / Богуславский Сергей Сергеевич. – Одесса, 2010. – 291 с
3. Burkhardt, Armin: Wörterbuch der Fußballsprache, S. 7.
4. Oberschelp, Malte: Fußball im Geiste des Turnens, S. 78.
5. Gerneth, Georg Stefan; Schaefer, Dieter; Wolf, Jörg: Zur Fußballsprache, S. 206.

А. Д. Кириленко

Науковий керівник: М. О. Фант

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри германської філології

та зарубіжної літератури

Засоби вираження аспектуально-темпоральних категорій у німецькій мові

Через багатоманітність і різність засобів вираження семантичної категорії часу в сучасних лінгвістичних студіях постає питання про диференціацію граматичного та лексичного часу [1:824]. Слід зазначити, що такий формальний підхід до розгляду досліджуваного явища може призвести лише до обмеженої кількості наукових висновків. Розглянемо типові мовні засоби вираження таких складових аспектуально-темпорального комплексу, як **аспектуальність, темпоральність і таксис**.

Часова локалізованість і часовий порядок мають обмежений набір засобів вираження з таких причин:

– часова локалізованість експлікується не за допомогою окремих класів мовних одиниць, а передовсім висловленням загалом, контекстом, взаємодією засобів вираження, до яких належать часові форми дієслова-присудка, референтний / нереферентний суб'єкт, темпоральні маркери, локальні маркери;

– часовий порядок належить насамперед до текстових категорій і не закріплений за окремими одиницями мови. Характерні маркери часового порядку – це граматична категорія часу та виду, лексичне значення дієслова, а також обставини, що позначають окремі часові моменти та інтервали.

Як відомо, у сучасній німецькій мові немає граматичної категорії виду. Аспектуальні значення дієслова відомі у формі Aktionsarten, тобто семантичного вираження способу перебігу та градації події, яка позначається дієсловом [3:320]. Дія позначається з огляду на її часові та змістові характеристики, які можуть переплітатися в окремих мовних формах. Виокремлено два класи Aktionsarten: дуративні (або імперфективні) дієслова, до яких належать ітеративні (або фреквентативні), інтенсивні та демінутивні; перфективні, підкласами яких є інгресивні, егресивні, мутативні та фактитивні (або каузативні) [4: 34-39].

Незважаючи на відсутність граматичної категорії виду, німецька мова багата на морфологічні, лексичні, лексико-граматичні та синтаксичні засоби вираження *аспектуальності*, серед яких основну роль відіграють прислівники з аспектуальною семантикою [3: 319–321].

1. Морфологічні засоби:

– дієслівні префікси:

а) *blühen* – *erblühen*; *lachen* – *auf-lachen* (інгресивність);

б) *trinken* – *austrinken*; *löschen* – *verlöschen* (егресивність);

– дієслівні суфікси: *streichen* – *streicheln*; (ітеративність);

– словоскладання: *totschlagen* (егресивність);

– умлаут і переломлення e/i: *platschen – plätschern; bitten – betteln* (ітеративність);

– дієприкметник I (дуративність): *Die Kinder kamen **singend** ins Zimmer* [148, с. 45];

– пасив дії (Vorgangspassiv): *Die Tür **wird geschlossen**.*

Вираження видового значення префіксальним способом – це характерна риса індоєвропейських мов. Зокрема, спільногерманський префікс **ǵe-** (гот. **ǵa-**, двн. **ǵa-, ǵi-**, свн. **ǵe-**) функціонально та семантично пов'язаний із лат. **com-, co-**, умбр. **-ku**, хет. **-ǵan**. Відповідники в інших мовах індоєвропейської сім'ї вказують на те, що історично германська частка **ǵe** виражала конкретне значення сумісності. Пізніше, внаслідок сполучення з дієсловами, вказана частка втрачає конкретну семантику, набуваючи значення часової завершеності. У двн. префікс **ge-** надавав дієсловам перфектної семантики, а саме інгресивності або егресивності [2:101]. Частка переходить із лексичної в лексико-граматичну сферу, а до свн. періоду вона граматикалізується повністю й перетворюється у формальний показник дієприкметника II.

2. Лексичні засоби:

– іменники *Anfang, Ende*;

– прислівники (та відповідні прикметники) *unaufhörlich* (дуративність), *plötzlich* (інгресивність);

– прийменникові конструкції: *von Zeit zu Zeit, ab und zu*.

3. Лексико-граматичні засоби:

– дієслова, які вказують на окремі етапи або особливості розвитку процесу: *beginnen* (інгресивність), *aufhören* (егресивність), *fortfahren* (дуративність), *pflügen* (ітеративність);

– описові конструкції: *in Blüte stehen* (дуративність), *in Betrieb setzen* (інгресивність), *zum Abschluss bringen* (егресивність);

– прогресивні конструкції: **am** + *V_{Inf}* + *sein*; **beim** + *V_{Inf}* + *sein*; **dabei** + *sein* + *zu-Inf*; **im** + *V_{Inf}* + *sein* [2:16].

4. Синтаксичні засоби:

– сполучення дієслів з ідентичною або подібною семантикою: *Er arbeitet und arbeitet. Er ist und bleibt ein hervorragender Spezialist* (дуративність).

– окремі підрядні клаузи часу, які вводяться сполучниками: *sobald* (перфективність), *solange* (дуративність), *sooft* (ітеративність) тощо.

Список використаної літератури

1. Габдракіпова Р. З. Темпоральность и таксис в немецком языке / Р. З. Габдракіпова // Вестник Башкирского университета. – 2009. – Т. 14., №3. – С. 824–827.

2. Долгополова Л. А. Інфінітив в історії німецької мови (IX-XX ст.) : [монографія] / Долгополова Лілія Анатоліївна. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2010. – 207 с.

3. Gvozdanović J. Quantifizierende Adverbien und Typologie des Aspekts: Zur Mehrdimensionalität temporaler Kategorien / Jadranka Gvozdanović // Grammatische Untersuchungen : Analysen und Reflexionen. – Tübingen : Gunter Narr Verlag, 2006. – S. 319–335.

4. Складнопідрядне речення з підрядним часу в ранньонововіснійнімецькій мові: структурний та функціональний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Фант Микола Олександрович. – Житомир, 2016. – 224 с.

М. В. Космач

Науковий керівник: Баюн К.Й.

*викладач кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

Мовленнєвий вплив та мовне маніпулювання у тексті реклами

Мова у тексті реклами є інструментом, який використовують для впливу на адресата. Рекламист повинен володіти глибокими знаннями про можливості мови, як експліцитні, так і імпліцитні, й вміти свідомо їх використовувати, оскільки мова не лише дозволяє виразно описати рекламований об'єкт, але й за допомогою мовних засобів можливо керувати сприйняттям цього об'єкта адресатом.

Ми розглядаємо мову як засіб спілкування та передачі інформації,

враховуючи комунікативно-прагматичний підхід як один з пріоритетних у дослідженні мови текстів реклами. Вивчаючи нові напрямки, новітня лінгвістика характеризується зміщенням наукових інтересів у бік виявлення законів функціонування мови, закономірностей вживання мовних одиниць у відповідності з певними цілями мовця.

З цієї точки зору, спілкування та передача інформації відбувається не заради власне повідомлення, а для досягнення по відношенню до спілкування зовнішніх цілей. Кожне наше висловлювання у такому розумінні розглядається не просто як акт мовлення, тобто вимовляння певним чином організованих звуків, а ще й як мовленнєва дія, завдяки якій ми вступаємо зі своїм співрозмовником у специфічні соціальні відносини, беручи на себе взаємні (але зовсім не обов'язково симетричні) зобов'язання та набуваємо деякі права. Ця обставина змінює нашу мовленнєву поведінку та впливає на нашу подальшу діяльність.

Отже, мова постає, насамперед, засобом узгодження спільної діяльності людей, де обмін інформацією лише форма такого узгодження, причому кожне наше висловлювання виявляється актом впливу на співрозмовника.

Проблема впливу розглядається в нашій розвідці у теорії мовленнєвих актів і у теорії мовленнєвого впливу. Насамперед звернемося до стандартної теорії мовленнєвих актів, де мовленнєвий акт розглядається як одиниця комунікації, причому створення висловлювання вважається дією [3, с.27]. Мета мовленнєвого акту – вплинути на адресата, досягнути розпізнання реципієнтом того, яку мовленнєву дію направляє на нього адресант: спонукає він до дії, або висловлює свій психологічний стан (наприклад, дякує, вітає), приймає на себе зобов'язання, або фіксує свою відповідальність за істинність вираженого судження. Результат та успіх впливу зводиться до упізнання реципієнтом наміру адресанта здійснити ту чи іншу мовленнєву дію та отримати відповідний ефект.

Предметом традиційної теорії мовленнєвого впливу стають ті сторони мовленнєвих здібностей людини, які дозволяють їй ефективно впливати на

поведінку адресата: спонукати його до здійснення певних дій, які адресат за відсутності такого впливу, на думку адресанта, не вчинив би або навпаки – утримувати його від того, що він в іншому випадку, ймовірно, зробив би [2].

Людина здатна певною мірою протистояти впливові, що здійснюється над нею та контролювати і стримувати його, співвідносячи зі своїми можливостями, цілями та інтересами, вибудовуючи відповідний захисний бар'єр. Теорія мовленнєвого впливу цікавиться тим, яким чином можна використовувати мовну здатність людини успішно подолати цей бар'єр.

У тексті реклами ми зіштовхуємося з прийомами мовного маніпулювання, коли створюється імпліцитно некоректне порівняння, яке є не що інше, як маскування під справжнє, коректне порівняння. Під мовним маніпулюванням ми розуміємо використання особливостей мови та принципів її вживання з метою прихованого (неусвідомлюваного) впливу на адресата у потрібному для мовця напрямі [3].

Питання мовного маніпулювання є непростим, оскільки складно оцінити, коли реклама вводить споживача в оману, а коли ні. По-перше, нерідко вводять в оману не інформація, яка є у рекламі, а саме недомовки, двозначності та інші способи непрямой передачі повідомлення. Тим самим доводиться оцінювати не те, що буквально сказано у тексті реклами, а висновків, які потенційний адресат може зробити на основі рекламного повідомлення [1]. Все це є вже сферою суб'єктивного сприйняття. Допомогти зрозуміти смисл вислову у таких випадках може лише знання типових хибних висновків, які лінгвістично недосвідчена людина будує під впливом мовного маніпулювання [1, с.56-58]. У мовному маніпулюванні часто експлуатується схильність людини до поспішних висновків. Незважаючи на недовіру до реклами, людям не властиво помічати різні рекламні виверти.

По-друге, мова дає можливість людині по-різному описувати дійсність, яка відбувається повсякденно. Одні й ті ж мовні прийоми, як показують максими П. Грайса, в одному випадку служать для того, щоб за їх допомогою вміло вводити

в оману, в іншому – для того, щоб пом'якшити категоричність висловлювання, в третьому – для того, щоб зробити повідомлення більш експресивним.

Рекламісти користуються тими ж прийомами, що й звичайна людина у повсякденному житті. Однак, коли мова йде про покупку, про витрату грошей, про принципи добросовісної конкуренції повинні встановлюватися певні обмеження. Обмеження мають стосуватися не конкретних лінгвістичних прийомів, а того, яким чином вони використовуються.

Інструментом мовного маніпулювання є те, що називається значущим варіюванням, а саме вибір з безлічі мовних засобів саме тих способів опису, які несуть у собі необхідні мовцеві-маніпулятору (автору, адресанту) відтінки значення, асоціації, представляють ситуацію у вигідному для реципієнта світлі, викликають потрібний мовцеві відгук у душі реципієнта і т.д.

Список використаної літератури

1. Грайс Г.П. Логіка і мовленнєве спілкування // Нове в зарубіжній лінгвістиці / Г.П. Грайс. – Вип.16. – М., 1985. – С.217–238.
2. Остін Дж. Слово як дія // Нове в зарубіжній лінгвістиці / Дж. Остін. – Вип. 17. М.: Прогрес, 1986. – С.22-129.
3. Пирогова Ю.К. Имплицитная информация в рекламе // Рекламный текст: семиотика и лингвистика / Ю.К. Пирогова. – М.: Издательский дом Гребенникова, 2000. – С.55–109.

Н. М. Кульчицька

*Науковий керівник: Л. О. Федоренко
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

Інтертекстуальні зв'язки драматургії Гайнера Мюллера (на матеріалі п'єси «Волоколамське шосе»)

Об'єктом розгляду цієї розвідки є п'єса «Волоколамське шосе» (1985/1986) німецького драматурга Гайнера Мюллера (1929-1995) крізь

призму інтертекстуального прочитання. Твором, який вплинув на ідейно-естетичну структуру п'єси, стала повість Олександра Бека (1902-1972) «Волоколамське шосе» (1943). Твір був написаний в розпал Другої світової війни та присвячений подвигу героїв-панфіловців, які загинули в 1941 році при захисті Москви. Повість була уперше надрукована в 1943 році під назвою «Панфіловці на першому рубежі» у журналі «Знамення». Згодом автор неодноразово доопрацьовував сюжет. В остаточному варіанті твір складається з чотирьох повістей, тісно пов'язаних на сюжетно-формальному рівні.

Основна думка повісті О. Бека – це виховання бойового духу солдатів на війні, а також подвиг Баурджан Момиш-Улі, який, не маючи суттєвого досвіду ведення бойових дій (раніше командував лише батареєю артилеристів), зумів, однак, згуртувати колектив та спрямувати бійців на перемогу, сформувати волю до перемоги й життя. Саме така поведінка командира додавала бійцям сил і впевненості у собі.

Повість користувалася неабиякою популярністю, скажімо, Че Гевара вважав її своєю настільною книгою, вважаючи неоціненним навчальним посібником для слухачів курсів з оборони Ізраїлю і Фінляндії.

П'єсу на основі повісті О. Бека Г. Мюллер написав у період з 1984 по 1988 років. Твір мав форму білого вірша, структурно членованого на репліки, та складався із п'яти епізодів. Тільки перші дві частини Г. Мюллера написані на основі повісті О. Бека, де драматург порушує тему ціни перемоги радянських військ під Москвою взимку 1942 року. Інші частини мали запозичення із текстів Анни Зегерс, Франца Кафки та Гайнріха фон Кляйста.

Прем'єра перших двох частин п'єси відбулася 9 травня 1985 р. на сцені театру Фольксбюне в Берліні, Потсдамі в 1986 р. (театр ім. Ганса Отто, режисер - Б. Вайсиг). У 1987 р. Й. Сайлер у Відні поставив перші три частини драматичного твору. Постановки всієї п'єси також були здійснені Ж. Журдоем і Ж.-Ф. Пере в Парижі (театр Бобіньї, 1988), Ф. Лінертом в Берліні (Театервюрфель, 1988), К. Р. Кайзером в Ляйпцігу і К. Шротом в Берлінському ансамблі (прем'єра

відбулася в кінотеатрі Фрідріхсхайн, 1989). У 1991 р. Г. Мюллер здійснив постановку п'ятої частини в «Дойчес театер» разом з «Квартетом», «Гераклом-2. Гідра», «Маузером».

Як в О. Бека, так і в Г. Мюллера фабула ґрунтується на розповіді командира батальйону Баурджан Момиш-Улі, який воював під Москвою в жовтні-листопаді 1941 р. у складі дивізії генерала Панфілова. Сюжет Г. Мюллер подібний до сюжету твору О. Бека: комбату привели дезертира: «В роті надзвичайна подія: сержант Барамбаєв прострелив собі руку ...»[5]. Далі слідувала уявна сцена помилування, яка наявна в обох текстах. Тільки в О. Бека – це внутрішні монологи, не озвучені вголос переживання: «І мені раптом стало нестерпно шкода Барамбаєва. Я згадав все хороше, що знав про Барамбаєва, згадав, як дбайливо і спритно, немов збройовий майстер, він збирав і розбирав кулемет, як я потай пишався: «Ось і ми, казахи, стаємо народом механіків. ... Я не звір, я людина» [2, с. 100].

У драмі Г. Мюллер виразніше та більш цілеспрямовано, ніж О. Бек «роздвоює» свідомість героя, перетворюючи в драматургічну реальність те, що герой О. Бека думав про себе. У Бека в кінці розділу читаємо: «Я людина. Все людське кричало в мені: «Не треба, пожалій, прости! Але я не простив. Я командир, голова. Я вбивав сина, але переді мною стояли сотні синів. Я зобов'язаний був кров'ю зобразити в душах: зрадник не може бути помилуваний! Нехай знають: ти був, можливо, хороший, тебе раніше, можливо, любили й хвалили, але яким ти не був би, за військовий злочин, за боягузтво, за зраду будеш покараний смертю »[2, с. 485]. Командир у Мюллера пишається згуртованістю батальйону: «Я закричав «Вогонь!» і гримнув залп / Дванадцяти гвинтівок залп єдиний / І не було за цю всю війну / Такого пострілу, що прозвучав би гучніше» [5], а разом з цим просить вибачення: «А «я» моє інше «Я» хотіло / У мертвого вибачення просити / За цю смерть, яка була моєю роботою»[5].

Отже, у першоджерелі основною думкою є виховання морального духу бійців, звеличення ідеї їх подвигу в період Другої світової війни. У Гайнера

Мюллера ідейний стрижень модифікується і наповнюється новим змістом: людина на війні – це маріонетка в руках влади, яка щомиті може бути покарана за інакодумство, за відхід від «воєнних законів» і яка боїться розправи через невиконання воєнних розпоряджень. Адже зрештою командир повинен стратити дезертира, який через свій страх та втечу став втіленням зради, а отже, і зла. Основною думкою твору є те, що кожна людина стоїть перед вибором: врятуватися самому чи врятувати іншого. Цей твір є неоднозначним для трактування та втілює опозиції: «добро – зло».

Список використаної літератури

1. Асмут Б. Вступ до аналізу драми. / пер. з нім. С. Соколовської, Л. Федоренко / за наук. ред. доктора філологічних наук, проф. О. Чиркова. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 220 с.
2. Роганова И. С. Немецкая драматургия конца XX века. Москва: ИПЦ «Глобус», 2007. 88 с.
3. Сейбель Н. Э. Мотивный репертуар современной немецкой драмы. *Филологический класс*. 2013. № 3 (33). 109-113с.
4. Fedorenko L. Heiner Müllers Dramatik als „inszenierte“ Selbstreflexion bzw. –Kritik des Intellektuellen. *Українська германістика в діалозі культур = Ukrainische Germanistik und Kulturdialog*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. с. 136-137.
5. Müller H. Wolokolamsker Chaussee. URL: <https://henschel-schauspiel.de/serve/leseprobe/1260>

А. М. Кучер

*Науковий керівник: С. Ф. Соколовська
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

Територіальні і соціальні діалекти

Робота присвячена дослідженню територіальних та соціальних діалектів (соціолектів), яка репрезентує особливості їх розвитку, становлення,

класифікації, а також розгляд соціологічних аспектів в німецькій літературній мові та специфіку функціонування німецьких соціолектів.

Досліджені особливості власне німецьких діалектів та соціолектів.

Ця тема представлена у дослідженнях В. М. Жирмунського, Н. І. Філічевої, О. І. Домашнєва, В. Д. Дєвкіна, М. П. Кочергана, О. О. Селіванової, А. Баха, К. Матхаєра та ін. Серед зарубіжних науковців соціолекти розглядали Г. Еманн, А. Шолц, Х. Елзен, М. Хайнеманн, П. Шлобінські, В. Баховер, М. Райнке та багато інших.

Визначено, що з кінця Другої світової війни діалекти поступово почали змінюватися під впливом подій, які відбувалися в науковій, культурній, соціальній та економічній сферах життя. Такі величезні зміни в суспільному житті неабияк вплинули на вербальні звички носіїв мови. В німецькомовній громаді почали виникати нові діалектні утворення: почали розвиватися міжрегіональні діалекти, або, як їх називають у Німеччині, *Verkehrsdialekte*, та загальні тенденції вживання розмовної мови, які сполучають елементи з багатьох діалектних груп.

Показано, що нині багато носіїв німецької мови, включаючи міських жителів та навіть інтелектуальну еліту, вживають діалекти для різноманітності чи емоційного забарвлення.

У роботі наведено зміст понять «територіальний діалект», «соціолект», визначено, що таке власне діалект, на основі цього розглянуто класифікацію німецьких діалектів та особливості явища 2-го пересуви приголосних. Наведена класифікація німецьких діалектів на дві основні групи: верхньонімецькі (*Hochdeutsch*) – діалекти центральної та південної Німеччини та нижньонімецькі (*Niederdeutsch, Plattdeutsch*) – північні діалекти. У свою чергу перші діляться також на південнонімецькі (*Oberdeutsch*) та середньонімецькі (*Mitteldeutsch*).

Методом порівняння визначено, що явище 2-го пересуви приголосних лежить в основі цієї класифікації, проте повного пересуви зазнають лише певні

північнонімецькі говори, в той час як, наприклад, в середньонімецьких відсутній пересув р в pf, k в kch, b в р і g в k.

Використовуючи дані порівняльно-історичних досліджень, визначено, що ще до початку XX ст. сформувалися нижньонімецький, середньонімецький, південнонімецький діалекти. На території сучасної Німеччини розрізняють верхньонімецький, середньонімецький та нижньонімецький діалекти.

Розглянуто соціологічні аспекти німецької мови, зокрема, внутрішній та зовнішній. Зовнішній аспект розглядає співвідношення літературної мови з діалектами і побутового-розмовною формою мови, а внутрішній досліджує диференціації різних типів, що спостерігаються в рамках літературної форми мови.

Методами спостереження та пошуку інформації визначено специфіку функціонування соціолектів.

Визначено, що молодіжний сленг посідає в німецькій (і в багатьох мовах) одне із провідних місць, оскільки в останні десятиліття інтерес до молодіжних жаргонів зростає. Також ця тема цікавить багатьох науковців, що займаються лінгвістикою та стилістикою мови.

Список використаної літератури

1. Жирмунский В. М. История немецкого языка : учебное пособие. Москва : Изд-во лит-ры на ин. яз., 1948, 300 с.
2. Зиндер Л. Р., Строева Т. В. Современный немецкий язык : Теоретический курс. Москва : Литература на иностранных языках, 1957, 420 с.
3. Гухман М. М., Ярцева В. Н. Норма и дифференциация языка : Доклады симпозиума. Москва : «Наука», 1969, 173 с.
4. Олійник Л. В. Синонімія в німецькомовному молодіжному слензі : дис. ... канд. філ. наук : 10.02.04 / Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». Київ, 2016, 214 с.

Т. С. Лавренчук
Науковий керівник: Н. В. Горобченко
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри германської філології
та зарубіжної літератури

Особливості розвитку критичного мислення у старшокласників

Розвиток критичного мислення старшокласників є досить актуальною проблемою на сучасному етапі розвитку науки, адже суспільні процеси, демократизація суспільства та розвиток інформаційних технологій висувають перед педагогом низку важливих завдань, одне з яких формування особистості, що здатна мислити творчо, критично, аналізувати та оцінювати події, що відбуваються у світі, вміти на них реагувати та мати власну позицію.

Даним питанням займались Б. Блум, С.І. Векслер, Дж.Брюнер, Л.А. Рибак, Л.С. Виготський, А.Н. Леонтьєва, проте єдиного визначення поняття «критичне мислення» не існує й досі. У «концепції громадянської освіти та виховання в Україні» знаходимо наступне визначення: «Критичне мислення- здатність особистості долати в собі схильність до однозначно-догматичного сприйняття світу, вміння аналізувати ту чи іншу проблему з різних боків, користуватися інформацією з різних джерел, відрізняючи об'єктивний факт від суб'єктивної думки про нього, логічний умовивід від упередженого припущення чи забобону. [3, 7].

Отже, критичне мислення- це самостійне мислення, що передбачає здатність до використання необхідних прийомів обробки інформації для отримання бажаного результату та його об'єктивної оцінки, а його основні компоненти: розмірковування, логічні умовиводи, аналіз та оцінка інформації.

Для старшокласників характерне словесно-логічне та абстрактне мислення, вони з легкістю здатні до оволодіння та реалізації логічних операцій, тобто аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення. Учні даного віку здатні розв'язувати проблемні ситуації, виокремлювати необхідну інформацію, об'єктивно оцінювати власну думку та думки інших, знаходити компроміс, висувати гіпотези. Вони наполегливі у досягненні поставленої мети, готові до пізнання та планування процесу відповідно до власних потреб.

Таксономія Блума вказує на шість сфер застосування критичного мислення, що вимагають від учнів наявності інтелектуальних вмінь. Це зокрема: 1) оволодіння знаннями та вміннями (активізація набутих раніше знань, співвіднесення нових та набутих знань, узагальнення фактів); 2) осмислення (пошук аналогій, визначення протиріч), 3) застосування (підтримка чи спростування думки інших, застосування відібраних фактів, пошук додаткової інформації), 4) аналіз (порівняння думок, аналіз логіки аргументації), 5) оцінка (визначення достовірності та важливості фактів, формулювання висновків), 6) створення загального продукту творчості (висунення гіпотез, узагальнення висунутих позицій та прийняття загального рішення) [2, 22].

Саме такі вікові особливості надають вчителю змогу організувати навчальний процес дещо інакшим чином. Даний процес починається з постановки проблеми, що повинна змусити учнів старших класів мислити критично, після чого відбувається збір учнями інформації щодо даного питання. Учень повинен обов'язково переконливо аргументувати власну позицію та розуміти, що універсального розв'язання даної проблеми не існує, проте слід довести, що саме його думка є найкращим, оптимальним рішенням поставленого завдання.

Існує декілька форм навчання критичного мислення, а саме групова робота (спільна робота учнів у міні групах), індивідуальна робота (завдання монологічного характеру, що дають змогу врахувати індивідуальні особливості старшокласника) та робота в парі (створення проблемних ситуацій спілкування). Дані форми роботи підвищують мовний рівень старшокласників, покращують навички мислення, допомагають учням краще опанувати навчальний матеріал та надають змогу підготуватись до реальних життєвих ситуацій [1, 99].

Розвивати критичне мислення старшокласників можна використовуючи інтерактивні технології, співвідносячи їх зі складовими таксономії Блума та етапами формування критичного мислення. Зокрема, технологію «Цілі, задачі, завдання» можна застосовувати у різних режимах взаємодії, технологія «Рибна

кістка» підійде для роботи у парі, а «Діаграма Вена» для групової роботи. Відповідно до теми уроку та форми роботи можна запропонувати учням написати сценарій, створити сенкан або ж поімпровізувати [2].

Отже, критичне мислення передбачає конкретність, точність, аргументацію, глибину, неупередженість та об'єктивність. Це дозволяє поставити перед учнями певну мету, спонукає до спілкування (обговорення проблеми) та дискусії, що розвиває у старшокласників здатність самостійно та творчо мислити.

Список використаної літератури

1. Гудзь Н. О. Розвиток критичного мислення старшокласників як один із засобів успішного оволодіння іноземною мовою / Н. О. Гудзь, О. Ю. Кузьменко, О. А. Черниш. // Вісник Житомирського державного університету. – 2005. – №4. – С. 97–101.

2. Калініна Л. В., Калінін В. О., Деньгаєва С. В. та ін. «Інтерактивні технології навчання іноземної мови як засіб реалізації завдань нової української школи»: Навчально-методичний посібник — Житомир: Видавництво ФОП Кирилук І. В., 2017. — 124 с.

3. Ямщикова Л. Критичне мислення як вид розумової діяльності [Електронний ресурс] / Л. Ямщикова. – 2003. – Режим доступу до ресурсу: http://sps.ks.ua/file_download/42

О. М. Ліпісовецька

*Науковий керівник: С. Ф. Соколовська,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

Функціонування англо-американських запозичень у німецькій мові

Робота присвячена визначенню впливу, функціонування та ролі англоамериканізмів у німецькій мові, а саме в німецькомовній художній літературі та німецькомовному кінематографі.

Вивчення інтеграції іншомовних лексем загалом і власне у німецьку мову відображено у працях багатьох дослідників, серед яких К. Хеллер, Б. Карстензен, Є. В. Розен, Б. М. Головін, Т. Р. Кияк, В. В. Левицький та ін.

У роботі досліджено: етапи появи запозичень у німецькій мові; ступінь та причини інтеграції англоамериканізмів у німецьку мову; сфери, до яких найбільшою мірою інтегрували англо-американські запозичення; систематизацію англо-американських запозичень (калькування, екзотизми, дублети тощо); частота, мета та причини вживання англоамериканізмів в сучасних німецькомовних літературних творах, серіалах та фільмах.

Запозичення розуміють як поповнення словникового складу однієї мови словниковим складом іншої мови, що є одним із найважливіших джерел збагачення лексики німецької мови. При розгляді англійських запозичень у німецькій мові основний акцент зроблено саме на американському регіональному варіанті, хоча відомо, що, окрім нього, існують британський, канадський, а також австралійський, новозеландський, південноафриканський, нігерійський, індійський, сінгапурський та численні нові.

Серед галузей, у яких найактивніше використовуються англо-американські запозичення, називаємо такі: авіація (der Airport, die Runway), інформатика та електроніка (der Computer, die Software), торгівля та реклама (das Marketing, das Shopping-Center), засоби масової інформації (die Headline, das Statement), художнє мистецтво (der Videoclip, der Showman), спорт (der Hat-Rick, das Surfing), молодіжний жаргон (der Freak, hi, cool) тощо.

Найголовніша причина появи англо-американських запозичень у німецькій лексиці – виникнення нових понять в англійськомовних країнах, найчастіше, в Сполучених Штатах Америки, наприклад: der Ventilator, das Patent, patentieren (з технічної галузі); das Budget, der Export, der Import (фінансова галузь та торговельні взаємини); die Koalition, die Opposition (політична галузь); das Beefsteak, der Brandy, boxen (побут та інші галузі) тощо.

На основі наведеного вище доходимо висновку, що першим видом запозичень є таке, коли разом зі словом запозичується й поняття, тобто англійське слово повністю, без змін, переходить у німецьку мову. Іншим же видом називаємо запозичення, де в мову входить лише іноземна оболонка слова, а поняття, яке воно означає, вже існує у цій мові. До прикладу: okey (alles in Ordnung), der Shop (der Laden), der Job (die Arbeit), das Know-how (die Erfahrung), der Trip (die Reise), das Team (die Mannschaft), das Goal (das Tor) тощо. До англійських дієслів часто додають німецькі дієслівні суфікси та префікси: matchen, verhotten і т.д. Такі слова називаються дублетами. Постає питання: для чого використовувати іноземні слова, якщо в німецькій мові є абсолютно ідентичні відповідники? Таким чином мовник намагається затвердити свій культурний і суспільний авторитет. Існує думка, що використовувати англіцизми в німецькій мові престижніше й «елегантніше», ніж відповідники національної мови.

Розглянувши калькування як вид запозичень, бачимо, що запозичене слово просто перекладається на відповідну мову: hearing = Anhörung, birth control = die Geburtstagskontrolle, money-back-quarantee = die Geld-zurück-Garantie.

Виділяємо запозичення, у яких одна частина англійська, а інша залишається німецькою: der Live-Bericht, die Top-Qualität, die Geburtstags-Party, die High-Tech-Produktionsanlagen (інша назва – слова-гібриди).

Екзотизмами називаємо слова, запозичені до якоїсь мови з інших мов на позначення реалій життя іншого народу чи країн. Серед американізмів це такі: der Dollar, der Cent, Fast Food, der Hamburger, der Pudding.

Для аналізу англо-американських запозичень у творах сучасного художнього мистецтва було обрано збірку оповідань «In einer Bar unter dem Meer» австрійського письменника Крістофа В. Бауера та один із найпопулярніших молодіжних німецьких серіалів «Druck». Досліджено, що найчастішими сферами, з яких були використані запозичення у прозі, є побутова

(Baby, Sneakers, Deodorant, Cocktail, Barkeeper) та технічна (SMS, Handy, Flatscreen). Вмотивованість обраного кінематографічного твору пояснюється тим, що в серіалі використовується жива сучасна молодіжна лексика, а також велика увага в ньому приділяється SMS-спілкуванню головних героїв, саме тому можливо не лише почути, а й побачити частоту та мету вживання англійських слів. Серед них, звичайно, молодіжні жаргонізми: hi, hey, nice, cool, come on, sorry і т.д. Молодь, яка активніше вивчає англійську мову, аніж попередні покоління, а також часто чує англійські слова в популярних піснях чи по телебаченню, навіть несвідомо звикає до них і починає використовувати в своєму житті.

У роботі показано, яким чином, з яких причин та з якою метою англійські слова інтегровані у німецьку мову та часто навіть замінюють питомі відповідники. Однією з основних причин є виокремлення нових понять, назв яких у німецькій мові не існує, а також вплив англійської мови на сучасну молодь, яка частіше використовує в своєму мовленні саме американізми замість німецьких слів.

Список використаної літератури

1. Розен Е. В. Новые слова и устойчивые словосочетания в немецком языке : Кн. для учителя : Москва : Просвещение, 1991. 192 с.
2. Степанова М. Д., Чернышева И. И. Лексикология современного немецкого языка. Москва : Высшая школа, 1962. 310 с.
3. Bauer W. Christoph. In einer Bar unter dem Meer : Erzählungen. Wien : Haymon, 2013. 232 S.

І. О. Мазун

*Науковий керівник: С. Ф. Соколовська
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

Способи утворення нових слів у німецькій мові

Робота присвячена вивченню способів збагачення словникового складу німецької мови.

Вивчення німецької лексикології, а саме – словотвору, відображено в працях багатьох дослідників, серед яких Степанова М. Д., Чернишева І. І., Гінка Б. І., Johannes Erben, Розен Є. В., Тагіль І. П.

У роботі досліджено: основні способи словотвору в німецькій мові; структуру неологізмів у німецькій мові; неологізми, що з'явилися в німецькій мові за останнє десятиліття.

Проаналізовано частину неологізмів у німецькій мові. Зроблено висновок, що нові слова з'являються передусім у сфері науки і техніки, масмедіа, політики. Поповнює словниковий склад і молодіжна мова (жаргон). Встановлено, що з розвитком глобальної мережі інтернет в німецькій мові з'явилося дуже багато запозичень з англійської мови саме у цій сфері, і цей процес триває. Розглянуто нові слова, що увійшли до словника Дуден. Серед них велика кількість англіцизмів. Доведено, що на даний час це один з найпоширеніших способів збагачення лексичного складу німецької мови.

Визначено, що нові слова у різних сферах з'являються насамперед тоді, коли потрібно дати назву новому предмету або явищу. Напочатку уведення в обіг ці слова є незвичними, але з часом з розряду неологізмів вони переходять до розряду загальноживаних слів, або ж взагалі виходять з ужитку. Закцентовано, що в останні роки в німецькій мові з'явилося багато запозичень з англійської. Ці слова сьогодні є неологізмами, але поступово можуть теж стати загальноживаними.

Вказано, що в німецькій мові щорічно з'являється біля 1000 слів, що визнаються редакцією Дуден, що зумовлено розвитком науки і техніки. У роботі досліджено способи творення цих слів та укладено матеріали до словника неологізмів, що з'явилися за останні 10 років.

Визначено, що неологізми за способом творення поділяють на: запозичені (поділяються на зовнішні і внутрішні запозичення); словотвірні (утворені за словотвірними моделями); семантичні (нові значення лексичних одиниць)

У роботі розглянуто основні засоби та способи словотвору, серед яких словоскладання (Komposition), деривація (Derivation) – префіксація (Präfigierung) і суфіксація (Suffigierung), конверсія (Konversion), утворення коротких форм слів (Kürzungen), зрощення (Zusammenbildung) а також запозичення (Entlehnung) слів з інших мов.

За Кочерганом, засоби словотвору розуміють як мовні засоби, за допомогою яких будуть утворюватися нові слова. До основних засобів творення слів належать словотвірні морфеми (wortbildende Morpheme) або дериваційні афікси (Derivationsaffixe), сполучувальні елементи (Fugenelemente), зміна звуків, аблаут (der Ablaut), умлаут (der Umlaut) і переломлення (die Brechung).

Утворення нових слів відбувається за певними словотворчими моделями – це узагальненими схематичними зображеннями мовної структури. Базуючись на класифікації Степанової М. Д. (поділі усіх слів, що існують в німецькій мові, на 13 основних моделей), у роботі детально розглянуто ці моделі.

Список використаної літератури

1. Тагиль И. П. Грамматика немецкого языка. : 7-е изд., испр., перераб и доп. СПб.: КАРО, 2014. 480 с.
2. Гінка Б. І. Лексикологія німецької мови. Лекції та семінари: навчальний посібник/ 3-тє вид., переробл. і доп. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. 416 с.
3. Степанова М. Д., Чернышева И. И. Лексикология современного немецкого языка. Москва : Высшая школа, 1962. 310 с.

А. А. Машевська
Науковий керівник: С. Ф. Соколовська
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології
та зарубіжної літератури

Культурологічний аспект німецької гастрономічної лексики

Робота присвячена дослідженню німецької гастрономічної лексики, яка репрезентує усну й нематеріальну культурну спадщину Німеччини – кулінарні традиції та вподобання.

Культура приготування та споживання їжі в Німеччині вирізняється неоднорідністю й регіональністю, що особливо яскраво виражено в Баварії та Швабії. Це засвідчують праці дослідників Ю. Ю. Бахмат, А.А. Бернацької, Д. Д. Гарифової, М. А. Косиної, А. І. Тітунника, Д. Віко, І. Гердerta ін.

Відомо, що німецьку кухню стереотипно сприймають як «суп, свинина, картопля, капуста, ковбаса», попри величезну різноманітність страв як з цього набору, так і тих, що до нього не ввійшли.

Методологічною основою дослідження гастрономічного аспекту німецької гастрономічної лексики є взаємодія мови та культури. За твердженням Ю. Ємельянова, «Мова включена в культуру, так як і культура включена в мову, тобто мова, культура, навколишній світ взаємопов'язані».

Основоположним поняттям гастрономії є гастрономічна культура – сукупність принципів та норм, які втілюються в способах приготування страв, прийнятих у певній культурі, це відображено у відповідних лексичних концептах, зокрема у концепті «Гастрономія». Кожен регіон Німеччини характеризується своїми власними національними стравами, назви яких складають лексичний фонд на позначення їжі, страв, рецептів.

Німеччина має свої унікальні традиційні страви, які приваблюють туристів з усього світу. Так, наприклад, у Баварії готують Schweinshaxe mit Knödeln (свиняча нога з картопляними кльоцками), Nürnberger Bratwurst (маленькі ковбаски), Weisswurst (білі ковбаски) тощо. Також відомою є закуска, приготована з тертого сиру – Обацда (Obatzter, Obatzda чи Obazda). Її часто подають до пива. У роботі наведено, що кухня різних регіонів Німеччини має істотні відмінності, що відображають особливості культури країни та її

національний колорит, описана у лексичних знаках гастрономічна культура кожного регіону. Розмаїття досліджуваної лексики найбільш чітко представлено у лінгвокультурних текстах.

Переклад кулінарних текстів (рецептів, кулінарних книг та меню) є одним із найбільш складних напрямів перекладу, адже кожна нація має власні кулінарні традиції, що формувалися протягом багатьох століть. Для того, щоб правильно передати зміст тексту, слід розуміти культурологічний аспект німецької гастрономічної лексики.

Проблема міжкультурних розбіжностей є центральним питанням лінгвокультурології, щовивчає предмети і явища, унікальні для окремої культури (наприклад, Schnaps, Eißbein, SauerkrautmitWürtschen, Schweinshaxe, Klöße таKnödel – у німецькій культурі; борщ, вареники, горілка, квас – в українській культурі). Показано, що до категорії безеквівалентної лексики найчастіше потрапляють або новоутворені мовні одиниці, або такі, що ще не увійшли в словник, абослова, що позначають явища і предмети думки, які є унікальними і притаманними лише певному соціуму й, відповідно, мові. Зокрема, такими засобами мовної репрезентації концепту «Гастрономія» у німецькій мові є: der Imbiß – швидка їжа; Schorlemorle – напій з вина або яблучного соку і мінеральної води; Radler – напій з пива та лимонаду, який містить невелику кількість алкоголю і призначений для велосипедистів; Brezel – солоне печиво до пива тощо.

Показано, що безеквівалентна лексика найбільш наочно ілюструє ідею про відображення у мові дійсності, однак її питома вага в лексичному складі мови невелика: «явна відмінність лінгвістичної, власне мовної інформації, різна лексико-фразеологічна сполучуваність, абсолютно різні соціолінгвістичні конотації, обумовлені культурою, звичаями, традиціями різних мовців і колективів (не кажучи вже про залежність від місця, часу, мети та інших обставин комунікації) не можуть не впливати на семантику і вживання слів. Це робить

питання про наявність міжмовних синонімів (а тим більше міжмовнихеквівалентів) вельми проблематичним» [2, с. 51].

Отже, особливості гастрономії Німеччини є віддзеркаленням як історичних традицій, так і стилю життя сучасної людини. Багата німецька кухняє не лише кухнею насичення, а й кухнею естетики й насолоди, у ній гармонійно поєднуються утилітарність та вишуканість. Кулінарні уподобання німців, що виникли багато століть тому, вплинули на виникнення різних виразів та назв страв, що побутують у німецькій мові, і є непростими для перекладу. Тому при перекладі для кращого розуміння культурологічного контексту та добору відповідні еквівалентів, слід звернути увагу й на вивчення німецької гастрономічної лексики.

Список використаної літератури

1. Бахмат Ю. Ю. Лінгвістичні особливості текстів кулінарних рецептів (на матеріалі німецької мови) *Перекладацькі інновації: матеріали II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції*. 2012. С. 71.
2. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. М., 2000. 624 с.
3. Павлова И.П. Традиционная народная терминология как объект научого изучения. *Лингв., культуролог. и дидакт. Аспекты коммуникации в поли культ.пространстве* : сборник регионал., лингв. конф. (г.Якутск, 12–13 апреля2013 г.). Киров: МЦНИП, 2013. С. 343–353.

В. С. Мельник

*Науковий керівник: О. В. Борковська
викладач кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

Lernen im Spiel

Spielen ist natürliches Lernen. Spielen macht Spaß und ist kindgerecht, das Kind spielt und imitiert seine Wirklichkeit und auf diese Weise lebt seine Fantasie. Der Begriff des Spielens beim Fremdsprachenlernen ist facettenreich:

- Spielen bedeutet durch Handeln etwas ausprobieren, eine Rolle spielen;

- Beim Spielen kann man die Angst überwinden;
- Beim Spielen kann man sein Wissen und Können anwenden;
- Im Spiel kann das Kind ganzheitlich mit allen Sinnen lernen;
- Im Spiel kann das Kind mit wenig Sprachwissen und wenig Wortschatz

viel ausdrücken (z. B. durch Pantomime und Zeigen von Gegenständen usw.)

- Spiele fördern das Miteinander, also das soziale, kooperative Lernen und auch die Konzentrationsfähigkeit;

- Spiele ermöglichen Wettbewerb, schaffen Spannung [2].

Beim spielerischen Lernen wendet das Kind handelnd die Zielsprache an, das Lernen ist ein beiläufiges, implizites Lernen. Gerade im Kindergarten und in der Vor- und Grundschule hat sich dieses implizite Lernen von Strukturen und Inhalten bewährt. Im Vordergrund stehen die Beteiligung des Kindes und die damit verbundene Emotion und nicht der Lernstoff. Das Kind beteiligt sich an dem Spiel nicht um der Sprache, sondern um des Spiels willen [2].

Wenn man sich an das Theaterspiel erinnert, handelt es sich eher um eine Reihe von szenischen Spielformen, die weder viel Theaterpraxis von der Lehrkraft noch von den Kindern erfordern, aber viel Spaß machen und den Spracherwerb effektiv unterstützen. Beim szenischen Spiel geht es um viel mehr als nur um die Entwicklung sprachlicher Kompetenzen. Sowohl das Selbstvertrauen jedes einzelnen Kindes als auch das Vertrauen innerhalb der Gruppe werden gestärkt. Szenisches Spiel ist ein ganzheitlicher Ansatz, bei dem alle Sinne zusammen agieren. Es ist eine intensive Wahrnehmungsschulung. Kinder können ihren Körper wahrnehmen, ein Raumgefühl entwickeln, die Stimme erproben, ihre Kräfte kennenlernen [2].

Warum sind die Spiele im Unterricht so sinnvoll?

Das Wichtigste ist, dass dabei alle Schüler eingebunden werden und auch schwache oder stille Schüler mitgenommen werden. Man braucht keine Angst vor „falschen“ Antworten zu haben. Das Gruppenspiel stärkt zusätzlich die Gruppe. Die Hemmschwelle sich zu trauen, liegt hier sehr tief. Es wird aber für das Team gekämpft

und dabei rückt eigene Befindlichkeit in den Hintergrund. Und so mancher Schüler vergisst im Eifer des Gefechts seine Zurückhaltung [1].

Aktivierung durch Spiel

Mit schnellen Spielen lässt sich die Aufmerksamkeit steigern. Sinkt die Aufmerksamkeit, kann man mit einem Aktivierungsspiel die Schüler wieder fesseln und so die Situation retten. Ein paar schnelle Spiele immer in petto zu haben, ist ganz einfach, man kann sie aus dem Stegreif der entsprechenden Lernsituation leicht anpassen. Vor allem Ratespiele lassen sich so aus dem Ärmel zaubern. So wird die Konzentration gefördert, die Stimmung aufgelockert und der Spaß kommt auch nicht zu kurz. Auch Spiele mit Bewegung, Action sind hier gefragt [1].

Kopfkino und Visualisierung

Durch Visualisierung – oder im Jargon der Teens mit Kopfkino – kann man in manchen Gruppen erstaunliche Erfolge erzielen. Damit können die Gedanken hervorragend einem bestimmten Thema zugewandt werden und dieses fokussieren. So kann man Schwerpunkte setzen oder die Kreativität unterstützen. Leider sind nicht alle Menschen gleich gut in der Lage zu visualisieren, aber man kann es lernen. Wichtig ist bei den ersten Versuchen, den teilnehmenden Schülern zu erklären, sich ausschließlich auf die gemachten Vorgaben, beziehungsweise auf die gestellten Fragen zu konzentrieren und diese still für sich zu beantworten. Dies kann eine Reise durch den Körper, eine Zeitreise oder auch eine Reise durch nahe oder ferne Gegenden sein. Vor allem Teenager bedürfen dabei ein wenig Überzeugungsarbeit. Aber auch sie lassen sich normalerweise darauf ein und sind anschließend wieder vollkommen aufnahmefähig. Gerade die Visualisierung schafft großes Vertrauen innerhalb der Gruppe, wobei die Lehrkraft als Ansagender natürlich nicht nur inkludiert, sondern die leitende Person ist. In geübten Gruppen kann die Rolle des Spielleiters an Schülern abgegeben werden und so noch mehr Vertrauen gebildet werden [1].

Spielen ist ein Überbedürfnis

Der Spieltrieb bleibt uns ein Leben lang erhalten. Je intelligenter eine Art ist, umso ausgeprägter und abwechslungsreicher wird gespielt. So finden sich beispielsweise Verkleidungs- und Rollenspiele bei Kindern, um für das spätere Erwachsenenleben zu trainieren. Und wer hätte gedacht, dass viele Spielsachen im Mittelalter nicht für Kinder, sondern für Erwachsene gemacht worden waren? Spiele ist einer unserer Urinstinkte wie Essen und Schlafen und so bietet es sich an, diesen elementaren Trieb im Unterricht einzusetzen und auszunutzen, um das Ziel zu erreichen. Eine Steigerung erfährt der Spieltrieb, wenn es um Wettkampf geht. Hier im „Kampf“ kann sich jeder für seine Gruppe einbringen, ist Teil der Gemeinschaft, die zusammen den gemeinsamen Gegner bekämpft. Einigkeit macht stark, auch den Einzelnen, der für die Gruppe kämpft. Und wenn dabei noch Wissen vermittelt, gefestigt oder abgefragt wird, umso besser! Ein kluger Pädagoge sagte einmal: „Es ist nicht nur Aufgabe der Schule Wissen zu vermitteln, sondern vielmehr zu zeigen, dass der Wissenserwerb Spaß macht“ [1].

In den letzten Jahren haben Studien immer wieder gezeigt, wie wichtig Spielen für das Lernen und die Entwicklung elementarer Fähigkeiten ist. Über das Spiel nehmen Kinder neue Fähigkeiten besser auf. Daher sollte das Spielen nicht wie bislang als Pause zwischen dem Lernen, sondern als aktiver Bestandteil des Lernprozesses genutzt werden. Davon ausgehend, finden wir, dass Curricula für alle Bildungssysteme – von Krippe über Kindergarten bis zur weiterführenden Schule – für die Entwicklung von Kindern zunehmend ehrgeizige Ziele setzen [3].

Zusammenfassung

Spiele sind im Leben des Kindes sehr wichtig. Sie dienen nicht nur zum Vergnügen, sondern auch zur Persönlichkeitsbildung. Sie helfen sich im Leben schneller zu orientieren, Probleme zu lösen und einige wichtige Situationen einzuprobieren. Das Spielen dauert das ganze Leben, aber im Erwachsenenleben in verschleierter Form. So sollten die Lehrer es jeden Unterricht einführen und müssen nicht vergessen, dass Spielen die Probe des Erwachsenenlebens ist.

Literatur

1. Spiele im Unterricht. Info – Ratgeber Beihilfe
2. Angelika Lundquist-Mog, Beate Widlok. DaF für Kinder. Goethe-Institut. München : Ernst Klett Sprachen, 2015. 200 S. URL: <https://info-beihilfe.de/ratgeber-beihilfe/> (Anwendung 07.05.2020)
3. Mehr spielen, mehr lernen URL: <https://www.kompan.de/spielen-und-lernen> (Anwendung 07.05.2020)

У. С. Мороз

*Науковий керівник: С.Ф. Соколовська
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

Сучасні тенденції в структурі німецького речення

Робота присвячена дослідженню структури сучасного німецького речення. Нині у лінгвістичній літературі представлено значну кількість досліджень структури сучасного німецького речення. Цією проблемою займалися такі лінгвісти, як В.Г.Адмоні, Ю.М.Малінович, А. В. Ціммерлінг, Х. Бринкман, Й. Буша, Й. Ербен, Г. Хельбіг, Б.А. Абрамов та ін. Тому можна виділити узагальнювальну думку, що кожне речення розпадається на його складові компоненти, що існують у взаємному відношенні один до одного і утворюють єдину семантичну структуру, яка формується внаслідок взаємодії граматичних і лексичних значень членів речення. Значення побудованого за певним зразком конкретної пропозиції формується взаємодією семантики тих слів, які зайняли позиції його компонентів.

Визначено поділ структури німецького речення: розповідні, питальні, наказові, окличні. Прості речення поділяються на: поширені, непоширені. Складні речення поділяються на: складносурядні, складнопідрядні, безсполучникові.

На основі аналізу зміни структури речень сучасної німецької мови зазначаємо тенденції стандартизації, спрощення, індивідуалізації, диференціації, інтелектуалізації та інтернаціоналізації у будові німецької мови.

Визначено, що особливість німецького речення полягає в тому, що кожна його складова, тобто слово або словосполучення, має певне місце залежно від виду речення і його складності. Речення в німецькій мові – це одиниці мови, які складаються з окремих лексичних одиниць (слів), розташованих в відповідно визначеному порядку. За допомогою інтонаційного виділення і варіювання порядку слів окремі слова можуть бути виділені для підкреслення їх особливої важливості і значимості для розкриття теми висловлювання.

Показано, що особливість німецького речення полягає в тому, що кожна його складова, тобто, слово або словосполучення, має певне місце залежно від виду речення і його складності. У німецькій мові виділяють, насамперед, прямий порядок слів і зворотний (інверсію). При прямому порядку слів перше місце в реченні займає предмет (може бути виражено як іменником, так і займенником), друге місце – присудок (дієслово) і останнє місце займають другорядні члени речення (Die Studenten gehen in die Universität); при зворотному – перше місце займають другорядні члени речення, друге місце як і раніше дістається присудку, а третє – прикметнику (In der Universität gehen die Studenten).

Досліджено, що у реченні в німецькій мові закріплено місце присудка, який відмінює як дієслова, так і іменні частини складної дієслівної форми або складеного дієслівного присудка. Інші складові елементи присудка також фіксовані, але в набагато меншому ступені. Щодо підмета та інших членів групи присудка (доповнень, обставин і т.д.), то їх місце розташування є нефіксованим, тобто може значно варіюватися. Все ж доповнення в знахідному відмінку зазвичай слідує за доповненням в давальному відмінку, обставини з локальної семантикою тяжіють або до початку речення, або до його кінця, займенникові

компоненти передують іменним (In der Bibliothek zeigt der Lehrer den Schülern ein interessantes Buch).

Визначено ще один різновид класифікації порядку слів, заснованому на актуальному розподілі речення, тобто, який враховує місце розташування об'єкта (даного, який був відомий) і реми (нового, ще невідомого). Порядок проходження компонентів актуального розподілу підпорядковується певним правилам: тема, як вихідний пункт висловлювання, знаходиться на початку речення, рема, що містить інформацію про тему, – в кінці речення (тема – рема) (за В. Матезіусом, об'єктивний порядок слів).

Досліджено, що виникла тенденція спрощення порядку слів у складнопідрядних реченнях. Так порядок слів змінюється, порушуючи принцип рамкової конструкції. Але це явище існувало у розмовній німецькій мові ще з середньовіччя (за словами проф. Буркхардта), а тепер виникла тенденція частого використання у сучасній літературній мові як синтаксичний варіант на рівні з мовною нормою (рамковою конструкцією).

Спостерігається тенденція скорочення німецького речення. Якщо раніше у художній літературі речення нараховувало 21–24 слів, то у сучасному реченні науково-популярного видання ця цифра сягає 13–16 слів.

Показано, що за умовою лінгвістичних та соціальних чинників, глобалізації суспільства та уніфікації спілкування німецька мова нині зазнає великого впливу інших мов, запозичення великої кількості чужомовних слів, саме англійського походження, хоча є також запозичення з інших мов. Аналітичний склад англійської мови засвоюється тепер німецькою мовою, яка має так звану синтетичну будову, тобто у німецькій мові таким чином відбувається процес уніфікації. Так у системі відмінювання іменників спрощується закінчення іменників, які не виконують більше ніяких функцій. Дуже рідко сьогодні вживається закінчення -e у давальному відмінку (im Wald, am Strand, dem Kind).

Показано, що також зникає закінчення -s у родовому відмінку у власних назвах, якщо перед ними стоїть артикль. Аналітична форма родового відмінка із

von, яка у діалектах уже давно витіснила синтетичну форму, все частіше з'являється також і на письмі (die Hälfte von meinem Einkommen, die Museen von München). Замість додатка у родовому відмінку у сучасній німецькій мові частіше використовується прийменниковий додаток (Er schämte sich der schmutzigen Kleidung – Er schämte sich wegen der schmutzigen Kleidung). Поширення прийменникового додатка та додатка у знахідному відмінку сприяють поступовому витісненню додатка у давальному відмінку (sie schreibt ihrer Freundin – sie schreibt an ihre Freundin).

Отже, особливості проходження компонентів речення в конкретній мові є відображенням особливостей синтаксису цієї мови, вираженого в лексико-граматичних розрядах.

Список використаної літератури

1. Жирмунский В. М. История немецкого языка : учебник. М. : ЛЕНАНД, 2015. 416 с. (История языков народов Европы).
2. Москальська О. І. Граматика німецької мови. Москва : Академія, 2004. 352с.
3. Розен Е. В. На пороге XXI века: Новые слова и словосочетания в немецком языке. М. : Менеджер, 2000. 200 с.
4. Циммерлинг А. В. Порядок слов в славянских, германских и романских языках. *Славяно-германские исследования*. Т. 3. От имени к фактам. СПб: Алетейя, 2008. С. 165–239.

А. Р. Мудрієвська

*Науковий керівник: Н. В. Горобченко
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

Сучасні тенденції формування у старшокласників соціокультурної компетенції в процесі вивчення іноземної мови

Напрямки розвитку світової спільноти сьогодення, мобільність громадян різних країн у міждержавному, мультинаціональному та полікультурному

просторі, а у зв'язку з цим постійна глобалізація та інтенсифікація міжнародних контактів у різноманітних сферах життєдіяльності слугують передумовами для розгляду іноземної мови як важливого засобу міжкультурного спілкування. За інтерпретацією специфікації змісту навчання, запропонованої Радою Європи, це рівень B1 – «незалежний користувач» [1].

Навчання іноземної мови у профільній школі не розглядається як автономний процес, а здійснюється з урахуванням навчального та іншомовного досвіду, набутого учнями в початковій та основній школі [2].

Зміст навчання диференціюється за двома напрямками: 1) іноземна мова як базовий загальноосвітній предмет у класах немовних профілів; 2) іноземна мова як профільний навчальний предмет у класах філологічного спрямування.

У зв'язку з цим теоретичну модель процесу навчання іноземної мови в сучасній старшій школі доцільно розглядати як таку, що забезпечує оволодіння учнями іншомовним спілкуванням на двох рівнях: 1) на рівні загальноосвітньої підготовки (рівень стандарту) і 2) на рівні профільної підготовки, де зміст навчання орієнтується на майбутню професійну діяльність випускників, пов'язану з іноземною мовою (профільний рівень)

[2]. За таких умов іноземна мова сприяє загальноосвітній підготовці учнів, для яких вона вважається базовим загальноосвітнім предметом, і слугує профільній спеціалізованій поглибленій підготовці до майбутньої професійної діяльності для тих учнів, які обрали її профільним предметом. Згідно з такою диференціацією змісту освіти виникає потреба у визначенні лінгводидактичних засад навчання іноземної мови старшокласників.

Відповідно, вони повинні відбивати певну модель діяльності школярів, яка забезпечується дидактично, психологічно і методично доцільно дібраними методами, формами, видами і засобами навчання, що узгоджуються як з сучасними технологіями оволодіння іншомовним спілкуванням (комунікативно-діяльнісним, особистісно орієнтованим, культурологічним підходами), так і з профілізацією його змісту залежно від обраного рівня навчання [3].

Важлива роль в успішній реалізації змісту навчання іноземної мови у старшій школі належить технологіям його впровадження у практичну діяльність. Сучасна парадигма шкільної іншомовної освіти зорієнтована на таку організацію навчання, що забезпечує комунікативно-діяльнісний характер процесу оволодіння іноземною мовою в інтеграції з міжкультурним спрямуванням його змісту. Цей підхід зумовлений процесами глобалізації міжнародних контактів, де іноземній мові належить роль важливого засобу спілкування. У зв'язку з цим посилення соціокультурного контексту змісту навчання є соціально і педагогічно доцільною тенденцією розвитку іншомовної освіти у старших класах як на базовому загальноосвітньому, так і профільному рівнях.

Соціокультурне спрямування змісту комунікації забезпечується: а) готовністю школярів використовувати іноземну мову як засіб міжкультурного спілкування; б) можливістю для учнів створювати власну соціальну та культурну ідентичність шляхом зіставлення й усвідомлення культури носіїв мови, що вивчається, та власної національної культури; в) когнітивним розвитком учнів, що стимулює їхню навчальну діяльність, адаптує її до європейських стандартів і створює умови для входження до сучасного світового соціуму [1].

Зазначена стратегія розвитку іншомовної освіти у старшій школі може бути успішно реалізована за умови переосмислення й оновлення методів, форм і засобів навчання. Вона має бути спрямована на компетентнісну парадигму. Відповідно до комунікативного підходу і з урахуванням навчального та життєвого досвіду старшокласників, їхніх інтересів і схильностей зростає пріоритетність методів і форм навчальної діяльності, що забезпечують активну соціальну взаємодію школярів у процесі комунікації, зокрема навчають підтримувати спілкування в типових ситуаціях різноманітних сфер професійної життєдіяльності. Причому соціокультурна поведінка в таких ситуаціях, адекватна носіям мови, може бути вироблена в особливих навчальних умовах і з допомогою особливих методів. Для учнів старшої школи такими можуть бути інтерактивні технології навчання,

що дозволяють виконувати комунікативно-пізнавальні завдання засобами іншомовного спілкування: рольові ігри, навчальні ситуативні завдання, парні та групові форми роботи тощо. Вони сприяють формуванню готовності до самостійної діяльності, толерантного ставлення до всіх учасників соціальної взаємодії, до роботи в колективі, до власної відповідальності за результативність виконаного завдання і критичного ставлення до отриманих результатів. Окрім того, такі види вмотивовують навчання, надають йому більшої прагматичності, ілюструють учням можливі життєві ситуації, що потребують відповідної мовленнєвої поведінки, яка не порушує усталених традицій і законів, прийнятих у країні, мова якої вивчається.

Список використаної літератури

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. вид. д-р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Іноземні мови. 1–11 класи: навчальні програми і методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в 2016/2017 навчальному році. – Х.: Ранок, 2016. – 160 с
3. Ніколаєва С.Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах / – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.

О. П. Нагорна

*Науковий керівник: Н. І. Астрахан
доцент, доктор філологічних наук,
професор кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

Функції центрального героя у творах Артура Конан Дойла про Шерлока Холмса

Досліджуючи образ героя у найширшому значенні як втілення певної ідеї, коли автор наділяє свого героя ідеєю та дає завдання, які він має виконати у художньому просторі твору, доходимо висновку, що за допомогою введення персонажа у твір письменник показує не лише внутрішній світ і зовнішність персонажа, а й навколишню дійсність, живий світ, людей та взаємини між ними.

Показано, що автори детективних творів осмислюють дійсність і створюють новий, загадковий, вигаданий світ навколо персонажів-нишпорок, продовжуючи традиції романтичної літератури. За допомогою свого особистого бачення світу та фантазії вони перевтілюють життєві враження у витвір мистецтва. У цьому й полягає особливість зображення детективних персонажів. Вони здаються звичайними людьми, які не мають суспільного визнання чи фінансового статусу, проте наділені особливим, майже надлюдським вмінням мислити і розуміти [5].

Описано, що в різні часи, за допомогою реалістичного опису, письменники прагнули досягти «ілюзії правдоподібності». Артуру Конан Дойлу це вдалося, адже створений авторською фантазією герой вийшов за межі літератури і став для читачів «живою людиною». Письменника засипали листами, адресованими «Містеру Шерлоку Холмсу». Листи містили в собі прохання розслідувати той чи інший заплутаний випадок. Автор писав: «Серед багатьох листів, які я отримав, найбільше мене хвилювали трагічні прохання про допомогу у хворобах. Читачі приймали мене за лікаря чи просили познайомити їх з прототипом головного героя» [2, с. 161]. Тому не дивно, що серед досліджень про Конан Дойла значне місце займають дослідження про Шерлока Холмса як про живу особистість – «людину, яка ніколи не жила, але ніколи й не помре», як влучно сказав про нього відомий американський актор та режисер Джордж Орсон Уеллс [4].

Вказано, що ще однією особливістю зображення детективного персонажа є опис найменших, здавалося б, незначних, дрібниць. Цей прийом застосовується для збільшення вірогідності існування реальних осіб, адже

читачеві простіше уявити і повірити у вигадане назване й описане, ніж у те, що реально існує, але для нього абстрактне. З цією ж метою у творах домінують візуальні елементи:

«Ми дійшли до того місця, де праворуч від дороги відходила заросла травною стежка й тягнулася серед боліт. Ліворуч був усіяний брилами пагорб, на якому за давніх часів видобували граніт. Крутий схил пагорба, обернений до нас, поріс папороттю та ожиною. Далеко на обрії курилися сірі хмари диму» [6, с.259].

Слідчі у детективному здебільшого постають джентльменами своєї епохи: вони готові допомагати людям, підтримувати справедливість і при цьому насолоджуються життям, не обтяжуючи себе можливістю працювати для забезпечення власних потреб. Постійне становище Шерлока Холмса – джентльмен, який іноді заробляє тим, що погоджується розкрити злочин. Розслідуючи справи, він опирається не на закон, а на свої життєві принципи, правила честі. На його безкорисливості неодноразово наголошує автор: «Він був настільки некорисливим, що нерідко відмовлявся допомагати заможним і знатним людям, якщо не знаходив нічого цікавого для себе. Водночас час він цілими тижнями захоплено займався справами якогось бідняка» [3, с. 445].

Отже, специфіка зображення персонажа у творі є дуже важливим аспектом для детективного жанру, адже на персонажа лягає велика відповідальність – своїми думками та вчинками, відобразити взаємини людини та навколишньої реальності відповідно до бачення та розуміння автора.

Для персонажа, зображеного пером Конан Дойла, характерна незвичайна цілісність. Цього автор досягнув завдяки зображенню найменших деталей та використанню натуралістичних рис. Героями його творів ставали люди, які були волелюбні духом і наділені почуттям особистої гідності [1].

Список використаної літератури

1. Артур Игнатиус Конан Дойль // Библиотека «Александрит». URL : http://www.fantast.com.ua/publ/artur_konan_dojl/6-1-0-157.
2. Адриан Конан Дойль. Истинный Конан Дойль. М.: Книга, 1989, 286с.
3. Дойль А.К. Перстень Тота: Рассказы / Сост. Г.Панченко; пер. с англ. О. Бутаева, Г. Галича, Н. Чешко. Харьков : Книжный Клуб «Клуб Семейного Досуга», 2007. 400с.
4. Давиденко Г. Історія зарубіжної літератури XIX–XX ст. URL : http://pidruchniki.com/18531207/literatura/detektivna_literatura_edgar_po_artur_konan-doysl.
5. Сейерс Д. Предисловие к детективной антологии // Как сделать детектив. М. : Радуга, 1990. 317 с.
6. Карр Дж. Д. Артур Конан Дойл. Жизнь, полная приключений. М.: Вагриус, 2001. 416 с.

О. В. Сивоглаз

*Науковий керівник: С. Ф. Соколовська
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

Особенности вживання умовного способу у німецькій мові

Робота присвячена вивченню власне дієслівної категорії умовного способу в німецькій мові та особливостям його вживання.

Вивчення дієслівної морфології відображено у працях багатьох дослідників, серед яких Абрамов Б. А., Блох М. Я., Жовтобрюх М. А., Жлуктенко Ю. О., Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д.

На основі моделей правильного вживання різних форм умовного способу в німецькій мові, у роботі досліджено: різновиди умовного способу в німецькій мові;

сфери вживання умовного способу; відмінності між утворенням українського умовного способу дієслів і німецьким кон'юнктивом та категорію ввічливості.

У межах формально-граматичного та функціонально-семантичного підходів панівним визначенням умовного речення є його трактування як

складнопідрядного речення непрямой модальності, у якому підрядне речення, приєднуючись до головного за допомогою підрядного сполучника, вказує на умову, за якої дія, вказана у головному реченні, є гіпотетичною або бажаною.

Критерій, покладений в основу досліджень у межах зазначених підходів, – тип смислових відношень між головним та підрядним реченням (консеквентом і антецедентом), додатковими критеріями при цьому слугують використання часових форм дієслова, рівень гіпотетичності висловлення, гносеологічний, модальний, темпоральний аспекти.

При розгляді морфологічних індикаторів ввічливості, основний акцент зроблено на дієсловах та їх категоріях, які, у свою чергу, більш повно розкривають досліджувану нами категорію. Так, наприклад, умовний спосіб у німецькій мові представлено кон'юнктивом I і кон'юнктивом II, які можуть по своєму демонструвати ввічливість висловлювань. Зокрема, кон'юнктив I у прямій мові ввічливо розмежовує мовця від того, чиї слова він передає, ніби ухиляючись так від відповідальності за наведену інформацію.

Конструкції претеритального кон'юнктива також мають функцію ввічливості в німецькій мові. Демонстрація своєї точки зору, діалогоутворювальні репліки й констатація ситуації сформульовані в минулому часі умовного способу й тим самим свідчать, що сказане не є фактом, а ввічливим припущенням.

Перформативні дієслова – це дієслова, «вживання яких у формі першої особи однини теперішнього часу активного стану індикатива може бути рівнозначне однократному виконанню позначеної дієсловом дії». Частина перформативних дієслів зберігають можливість перформативного вживання також у деяких інших граматичних формах, зокрема у формах доконаного виду майбутнього часу, недоконаного виду умовного способу та інших. Наприклад: Я прошу Вас вийти. Я просив би Вас вийти. Я попросив би вас вийти. Коли перформативи вживаються у формах майбутнього часу або умовного способу, вони не мають ніяких власних значень цих форм. Відмінності між

перформативними висловлюваннями «Я прошу Вас вийти», «Я попрошу Вас вийти», «Я просив би Вас вийти», «Я попросив би Вас вийти» лежать не в галузі семантики виду, часу і способу, а в галузі прагматики і зводяться до різних ступенів ввічливості: використання умовного способу – найбільш увічлива форма прохання, а просте речення в майбутньому часі – найгрубіша. На думку Дж. Ліча, мовець, який ужив прихований перформатив, вирушає далі на металінгвістичний рівень, де ніби символічно розглядається можливість або дозвіл на мовленнєвий акт, який водночас уже складений.

Своє бажання німецькою мовою більш увічливо виражають за допомогою модального дієслова *mögen*, ніж *wollen*. Перше дієслово (*mögen*) виражає не зовсім сильне бажання, тоді як друге дієслово (*wollen*) означає яскраво виражений намір. Оскільки висловлювання з *mögen* практично завжди є більш увічливим, то ними можна замінити ідентичні вислови з *wollen/sollen*, щоб досягти більш увічливого ефекту сказаного.

Форми кон'юнктива вживаються, зокрема, для передачі змісту висловлювань у ділових текстах у послідовності окремих самостійних речень. Також можуть вживатись у діловому (юридичному) тексті в підрядних реченнях, навіть у послідовності підрядних речень, які належать до самостійного складного речення.

У роботі показано, що знання таких особливостей вживання форм кон'юнктива дозволяє більш чітко перекладати німецькі тексти українською мовою, в якій такі форми та варіанти їх вживання відсутні, а також більш чітко й економно перекладати тексти, особливо якщо в них ідеться про конкретні висловлювання окремих осіб. У такому випадку у тексті перекладу більш виразно передається зміст висловлювання, а не його форма, що є характерним для ділових (юридичних) текстів й далі полегшує роботу з ними. Такі форми та функції кон'юнктива, а також варіанти вживання конкретних форм кон'юнктива є невеликою, але важливою частиною мовних знань, які дозволяють розуміти

тексти німецькою мовою, а також перекладати з української мови на німецьку і навпаки.

Список використаної літератури

1. Абрамов Б. А. Теоретическая грамматика немецкого языка. М.: «Просвещение», 2001. 471 с.
2. Москальская А. И. Грамматика немецкого языка: теоретический курс. Москва: Академия, 1956. 394 с.
3. Соловьева И. В. Репрезентация категории вежливости в современном немецком языке: дисс. ... канд. филол. наук. М., 2000. 197 с.
4. Уваров Ю. В. Этапы освоения конъюнктива в немецком языке. Киев: Интерлинк, 2002. 28 с.

В. В Суботенко

*Науковий керівник: С. Ф. Соколовська
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

Німецький молодіжний жаргон

У статті розглядається сутність та особливості поняття «німецького молодіжного жаргону», джерела його формування, характерні риси та варіації.

Об'єктом роботи є німецькі соціолекти, предметом роботи – німецький молодіжний жаргон, на цьому матеріалі досліджено диференціацію мови, соціолект, молодіжний жаргон, варіацію мови щодо літературної норми.

Дослідженням цієї теми займалися І. Пастух, Т. Шіппан, І. Гальперін, Г. Генне, М. Горке, Г. Еманн, В. Єлістратов, О. Олейнік, М. Коробкова, О. Христенко, Т. Шавловська, М. Хайнеман, Х. Кюппер. Мінливість та нестабільність молодіжного жаргону досліджували зокрема А. І. Домашнєв, С. Соколовська, М. Фахурдінова, які стверджують, що німецький молодіжний жаргон – це окремий соціолект німецької мови, «субкультурні» імпульси соціального життя суспільства.

У роботі показано, що мова молоді – зокрема молодіжний жаргон – є важливим чинником оновлення основної бази німецької мови. На сучасному етапі поповнення актуального словникового складу мови відбувається дуже швидко через розвиток промислової, технічної та наукової лексики. Зазначені вище аспекти є причиною активного інтересу лінгвістів до досліджень джерел, особливостей формування та поширення молодіжного жаргону.

Спираючись на динамічність процесу формування, у роботі комплексно досліджено молодіжний жаргон як одну із підсистем сучасної німецької мови, виявлено його диференційні ознаки, описано особливості вживання та функціонування таких соціолектів, встановлено значення жаргонних одиниць і виразів, визначено джерела поповнення молодіжного жаргону і способи його творення. У роботі визначено обсяг і зміст понять «соціолект» та «молодіжний жаргон»; метод встановлення параметрів дозволив відмежувати молодіжний жаргон від одиниць інших некодифікованих підсистем німецької мови, визначити місце молодіжного жаргону в системі сучасної німецької мови.

На основі спостереження виявлено специфіку і умови функціонування таких лексичних одиниць у мовленні сучасної молоді, відображено соціокультурні особливості німецького молодіжного жаргону. Методом опису основних лексико-семантичних груп молодіжного жаргону встановлено корпус лексичних і фразеологічних одиниць, найбільш уживаних у мові сучасної німецької молоді, розкрито семантичний аспект жаргонних новоутворень, зокрема *Heizkeks – Person, die auf Partys die Stimmung anheizt*. З'ясовано передумови та способи формування жаргонних одиниць, серед яких калька, напівкалька, фонетична мімікрія, телескопія, зближення слів на основі звукової подібності та переклад: а) з використанням стандартної лексики в особливому значенні; б) з використанням жаргону інших професійних груп.

Визначено основні джерела їх поповнення: запозичення з інших мов, жаргонізми з інших семантичних полів, активне сприйняття технологічної

термінології, художня література, ЗМІ, спорт, музична творчість, власна інтерпретація термінів.

Виокремлено форми та методи прояву найбільш вживаних семантичних полів німецького молодіжного жаргону. Зокрема усна, письмова форма чи Нетспік може супроводжується груповим маркуванням слів, експресизмами, модернізацією лексики, заміною слів їх семантичними синонімами, іронічним забарвленням, використанням лексем-скорочень.

Систематизовано та проаналізовано класифікацію жаргонних одиниць за джерелами походження, за причиною появи, за стилістичними ознаками, за способом утворення, за семантичною варіацією, за функціями, за формою прояву, за категорією осіб, що їх вживає та спорідненістю їхніх інтересів.

На матеріалі активної молодіжної лексики розкрито словотвірний потенціал сучасного молодіжного жаргону: найпоширенішими способами є такі – афіксація, словоскладання, скорочення, аббревіатури та ергативи.

Список використаної літератури

1. Соколовська С. Ф., Фахурдінова М. А. Німецький молодіжний жаргон: шляхи формування й сучасний статус. *Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту*. 2004. № 14. С. 236–239.
2. Солдатова С. М., Козонак А. В. Лінгвістичний статус німецького молодіжного сленгу. *Молодий вчений*. 2018. № 4(1). С. 344–348.
3. Пастух І. Німецький сленг: інтегративні особливості неологізмів сьогодення. *Мовознавство. Наукові виклади*. 2010. № 4. С. 76–79.
4. Schippan Thea. *Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache*. 1. Aufl. – Leipzig: Bibliographisches Institut, 1984. 307 s.

Д. В. Фомішин

*Науковий керівник: О. В. Борковська
викладач кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

Mehrsprachigkeit im Spracherwerb

Mehrsprachigkeit bedeutet die Fähigkeit einer Person, mehr als eine Sprache zu sprechen oder zu verstehen. In Bezug auf eine Familie, eine soziale Gruppe, eine Kultur, eine Gesellschaft, eine Region oder einen Staat bedeutet dieser Begriff die Gültigkeit und den weit verbreiteten oder allgemeinen Gebrauch mehrerer Sprachen durch Personen oder Institutionen.

Die überwiegende Mehrheit der Menschen wächst mehrsprachig auf und lernt in der Kindheit ohne großen Aufwand mehrere Sprachen. Ein noch größerer Teil der Menschen lernt mindestens eine Fremdsprache im Alter zwischen acht und zehn Jahren oder später, normalerweise mit viel größerem Aufwand und relativ wenigem Erfolg.

Der Begriff „Mehrsprachigkeit“ hat mehr als eine Bedeutung d.h.:

- mit verschiedenen (Sprach-) Kulturen Umgang zu haben;
- mit mehreren sprachlich-kulturellen Identitäten zu leben.

Mehrsprachigkeit bedeutet keine Überforderung und kein Risiko für die Entwicklung. Während der Spracherwerbsphase ist wichtig, mehrere Sprachen zu lernen, in mehreren Sprachen zu denken und zu fühlen und Gestik, Mimik und Prosodie mehrerer Sprachen zu verwenden.

Erwerb:

- Simultaner Erwerb findet statt, wenn beispielsweise ein Kind auf natürliche Art und Weise gleichzeitig mehrere Sprachen lernt.
- Sukzessiver Erwerb bedeutet, dass verschiedene Sprachen zu unterschiedlichen Zeiten erlernt werden.
- Natürlicher Erwerb bedeutet, dass eine Sprache ohne formalen Unterricht erlernt wird.
- Gesteuerter Erwerb bedeutet, dass die Kenntnis einer Sprache gezielt mittels Unterricht erworben wird.
- Symmetrischer Erwerb bedeutet, dass mehrere Sprachen auf gleiche Weise erworben werden.
- Asymmetrischer Erwerb bedeutet, dass eine Sprache die andere dominiert.

In Deutschland werden diese Typen aufgrund unterschiedlicher Zielkontexte als Deutsch als Fremdsprache und Deutsch als Zweitsprache bezeichnet [1].

Deutsch als Fremdsprache wird von einem Lehrer in der Schule unterrichtet, so dass die Sprache kontrolliert verwaltet wird.

Deutsch als Zweitsprache kommt jedoch natürlich und in der natürlichen Umgebung vor.

Kontrollierter und unkontrollierter Spracherwerb können nicht immer klar voneinander getrennt werden. Beide Optionen hängen oft zusammen. Es ist immer mit einem Land verbunden. Wenn beispielsweise eine DAF-Lektion in einem deutschsprachigen Land unterrichtet wird, kann der kontrollierte und unkontrollierte Spracherwerb nicht mehr klar unterschieden werden. Weil die Schüler auch mit Muttersprachlern in der gewöhnlichen Umgebung kommunizieren. Sie erhalten auch unkontrollierte Sprache, indem Sie zuhören und sprechen. Dies gilt auch für Migrantenkinder. Sie lernen zum Beispiel die Sprache des Gastlandes in der Schule gesteuert, aber auch im Umgang mit Gleichaltrigen ungesteuert.

M. Ribeaud behauptet, dass das Erstsprachenteam nicht kontrolliert werden kann. Babys im Alter von 0 bis 3 Jahren lernen von ihren Eltern, Geschwistern und Familien, sie lernen die Sprache wie ein Schwamm. Zum Beispiel lernen Kinder auch indirekt, wenn sie ihre Eltern sprechen hören und sich nicht auf sich selbst konzentrieren [3].

Beim bilingualen Erstspracherwerb (gleichzeitiges Lernen von zwei Sprachen) finden wir auch wiederum unterschiedliche Konstellationen (Romaine 1995):

- Familiensprache (L1), ökologische Sprache (L2) (Kindergarten, Außenwelt)
- Familie gemischter Sprachen (Vater spricht L1, Mutter spricht L2, Umwelt spricht L1 oder L2)
- Mischsprachenfamilien (Vater spricht L1, Mutter spricht L2) in einer anderen Sprachumgebung (L3)

C. M. Riehl weist darauf hin, dass es in gemischtsprachigen Familien ein „Niemandsmann, nur eine Sprache“-Prinzip gibt. Jeder Elternteil sollte mit seinen Kindern in seiner Muttersprache sprechen, da der Sprachgebrauch mit bestimmten Personen verbunden ist. Daher können Kinder zwischen „Papasprache“ und „Muttersprache“ unterscheiden, wenn sie mehrsprachiges Vokabular entwickeln. Es wird jedoch schwierig, wenn einer der Partner nur einsprachig ist und daher von der Familiendiskussion ausgeschlossen wird. Nach dem Prinzip „eine Person – eine Sprache“ geben Kinder jedoch sehr früh zu, dass sie mehrere Sprachen sprechen. Für Migrantenkinder, die eine gemeinsame Familiensprache sprechen, aber in einer anderen natürlichen Sprache aufwachsen, ist es sehr wichtig, dass sich die Eltern an ihre Herkunftssprache halten und keine Sprachen mischen [2].

Wenn Kinder natürliche Kenntnisse einer zweiten Sprache haben, gibt es zwei Möglichkeiten, eine neue Sprache zu lernen. Einerseits können Kinder als kleine Kinder gleichzeitig mit der ersten Sprache eine zweite Sprache sprechen und dann von der sogenannten „zweisprachigen Beherrschung der ersten Sprache“ (bis zu drei Jahren) sprechen. Andererseits kann die Sprache später sowohl vom älteren Kind als auch vom Erwachsenen (ab dem zehnten Lebensjahr) erlernt werden. Diese letzte Möglichkeit schafft jedoch Probleme. Bei einem späteren Erwerb ist es kaum möglich, die Sprache ohne Akzent zu sprechen. In diesem Fall handelt es sich um eine „kritische Phase“ für die mehrsprachige Erfassung.

Das Kind erreicht selten eine ausgewogene Zweisprachigkeit. Daher ist die Förderung beider Sprachen sehr wichtig, da es aufgrund unzureichender sprachlicher Eingaben keine „Zwei-Wege-Zweisprachigkeit“ gibt [2].

Zusammenfassung: Kinder, die zum Zeitpunkt des Deutschunterrichts eine normale Sprachentwicklung in ihrer Muttersprache (z. B. Türkisch oder Russisch) erlebt haben, haben normalerweise keine Probleme, eine zweite Sprache zu lernen.

Mehrsprachigkeit ist in der Regel kein Problem, sondern wirkt sich unterstützend auf die kognitive Entwicklung von Kindern aus. Daher muss der Erwerb mehrerer Sprachen unterstützt werden.

Список використаної літератури

1. Norbert Kühne: Wie Kinder Sprache lernen. Grundlagen, Strategien, Bildungschancen. Darmstadt : Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2003. 200 S.
2. Ludger Reiberg (Hrsg.): Mehrsprachigkeit macht Schule. KöBeS : Gilles & Francke, 2006. 117 S.
3. M. Ribeaud: Zeitschrift visuell plus. Spracherwerb. URL: <http://www.gebaerden-sprache.ch/index.php?spracherwerb>

Ю. В. Чумак

*Науковий керівник: О. В. Коляда
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

Жанрова та тематична специфіка творів Дерек Волкотта

Постколоніальна література, попри її величезну популярність серед дослідників та читачів, знаходиться у площині жвавих дискусій та породжує цілу низку контroversійних оцінок, котрі, в свою чергу, породжують множинність думок, поглядів, суджень, різноманітність підходів або й просто нерозуміння. В цьому сенсі особливої *актуальності* набуває творчість видатного поета та драматурга Дерек Волкотта. *Мета* пропонованого дослідження полягає у короткому оглядовому аналізі жанрової та тематичної специфіки творів Дерек Волкотта.

Дерек Волкотт, видатний поет з островів Карибського архіпелагу, лауреат Нобелівської премії з літератури, широко відомий як автор, який активно використовує в своїй творчості античний матеріал. Він здобув славу драматурга, який ризикнув запропонувати англійському радіо свою версію «Одіссеї» Гомера у вигляді радіоп'єси. Його вірші актуалізують окремі образи греко-римської історії та літератури, нарешті, в поемі «Омерос», за яку Д. Волкотт і був удостоєний найвищої премії, автор переказав деякі сюжетні лінії гомерівської

«Ліади», помістивши її героїв в природо-географічні та історичні умови Карибських островів [1, с. 2].

Вартим уваги є той факт, що творчість Д. Волкотта для дослідника рецепції античності в сучасній літературі є справжньою скарбницею мотивів і ремінісценцій, алюзій і асоціацій, навіяних античністю, а також власне історичними подіями та персонажами. Рацію має Т.А. Шарипіна, яка стверджує, що «рецепція античної спадщини в кожному конкретному випадку обумовлена індивідуальністю творчої манери письменника, його художніми завданнями» [2, с. 7]. І такого плану дослідження вже існують в літературознавстві, вони фіксують і демонструють естетичну рецепцію античності, безумовно, присутню в творчості Д. Волкотта. Однак у творах письменника є й інший, більш узагальнений образ античності, який виступає для нього як культурний символ, але в той самий час він є квазіісторичним і тому особливо цінним для сучасності. Це античність міфу і епосу. Формування цього способу античності визначається не стільки естетичними завданнями, скільки соціокультурною ситуацією, в якій розгортається творчий процес Д. Волкотта, а також соціальними і культурними цілями, які ставить перед собою автор. Все це перетворює творчість письменника у предмет аналізу не тільки літературознавців, а й істориків, а рецепцію античної спадщини дозволяє розглядати як в естетичному, так і в соціокультурному й історичному ракурсах. Інтерес до всесвітньої історії та підвищена увага до історії певної країни гармонійно поєднуються в житті та творчості Д. Волкотта. Інтерес цей аж ніяк не бездіяльно-інтелектуальний. Він носить творчий, усвідомлено-конструктивний характер, виходячи з тієї місії, яку обрав для себе письменник. Місія ця полягає в наполегливій спробі включити історію островів Карибського моря у всесвітню історію як рівноправну, а не «маргінальну» [3, с. 127], яка часто імплементується в контекст всесвітньої не цілком, а лише з її складовими частинами. У Нобелівській лекції письменник говорить наступне: "Взагалі історія світу, під якою ми, звичайно, маємо на увазі Європу, є літописом міжплемінних чвар та етнічних чисток. І ось, нарешті, не

хтось пише історію островів, а вони самі!" [2, с. 19]. У будь-якому іншому випадку втілення подібної місії носило б суто націоналістичний характер. Але Д. Волкотт, як людина, що не має однозначної національної приналежності (як вже зазначалося раніше – син уродженки Карибських островів й англійця), далекий від якої б то не було націоналістичної ідеології, яка часто разом з політикою та стратегією призводить до формування мобілізаційних, алармістських настроїв на шляху створення національних держав [3, с. 13-16]. Навпаки, Д. Волкотт всіляко підкреслює багатонаціональний склад населення та полікультурний характер суспільства своєї батьківщини. Ця ідея проходить через весь текст його Нобелівської лекції "Антильські острови: фрагменти епосу" від 7 грудня 1992 (Ноб.). Відтак, культурні традиції, принесені сюди вихідцями з Азії або Африки, приймаються поряд з місцевими та європейськими: "Я міг би прийти і спостерігати свято Хусейна, храми з гофрованого паперу та дзеркала мусульманського епосу, китайський танець Дракона, церемоніальні обряди тієї сефардської синагоги, яка раніше стояла на не пам'ятаю якій вулиці. Я всього лише одна восьма того письменника, яким я міг би стати, якби увібрав в себе всі розділені мови Тринідаду" [3, с. 17]. Д. Волкотт сповнений патріотичних настроїв, але знову ж таки не військово-мобілізаційного характеру, як це традиційно буває [1, с. 2; 2], а, скоріше, культуротрегерського, якщо вилучити з цього негативні визначення й політизовані імперські та колоніалістської конотації. Саме це викликало критику на адресу Д. Волкотта на його батьківщині. Його звинувачували і "у браку патріотизму, і в нестачі націоналізму, і в недостатньому радикалізмі, а також в недостатній орієнтованості на Африку та більш орієтованим на Великобританію та Сполучені Штати". Типологічно, згідно класифікації американського дослідника Стівена Нетенсона, погляди Д. Волкотта можна віднести до позиції між "помірним патріотизмом" (moderate patriotism) та "глобальним універсалізмом" (global universalism). Саме такий світогляд Д. Волкотта й визначив жанрову специфіку та тематичний зміст творів автора.

Висновки та перспективи. Літературна спадщина Волкотта багата, насамперед, ліричними творами, в яких він оспівує правдиве життя своєї рідної землі. Автор написав також цілу низку драматичних творів, есе та критичних праць, які також належать до об'єктів нашого подальшого наукового пошуку.

Список використаної літератури

1. Craps S., Buelens G. Introduction: Postcolonial Trauma Studies // *Studies in the Novel*. — 2008. — Vol. 40. — No. 1–2. — P. 2.
2. Huggan G. The Postcolonial Exotic // *Transition*. — 1994. — No. 64. — P. 200.
3. Schueller M. J. Postcolonial American Studies // *American Literary History*. — 2004. — Vol. 16. — No. 1. — P. 171.

М. О. Шикова

*Науковий керівник: М. О. Фант
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри германської філології
та зарубіжної літератури*

Еквівалентні форми пасиву

Поряд з пасивними конструкціями в німецькій мові виділяють також еквівалентні форми пасиву, що зображують так звану активну форму з пасивним значенням. Мова йде про такі конструкції, коли суб'єкт не виражає агенс (діючий фактор). Ці ж форми, у свою чергу, поділяються на 2 окремі групи: еквівалентні форми з модальним та без модального фактору.

1. Еквівалентні форми пасиву без модального фактору. За Тагілем такий пасив можна замінити конструкціями з прийменником *tan*, зі зворотними дієсловами та з активними формами зі скороченою валентністю (а саме зі здатністю поєднуватись) [1; 141]. Сюди також можна віднести конструкції з дієсловами *bekommen, erhalten, kriegen + Partizip II*, які виступають, свого роду, особливими видом пасиву і через їх форму утворення називаються також „*Adressatenpassiv*“, „*Rezipientenpassiv*“, чи „*indirektes Passiv*“. За Гофманом такий

„*Rezipientenpassiv*“ позначається також як „*bekommen-Passiv*“, тому що подія чи процес стосуватиметься суб'єкта так само, як і реципієнта [3]. Поняттям *bekommen – Passiv* позначаються усі конструкції, що складаються з допоміжного неповнозначного дієслова *bekommen, erhalten, kriegen + Partizip II*. Сучасні лінгвісти розглядають такі дієслова, на основі їх будови, як самотійні пасивні конструкції. За Гофманом *bekommen – Passiv* утворюється передусім від:

- дієслів, що позначають передавання, вручення, приймання (*beibringen, berichten, bescheinigen, erklären, empfehlen, schicken*);
- неперехідних дієслів (*helfen, drohen, schimpfen, danken, gratulieren, kündigen, verzeihen, widersprechen*).

Іноді в контексті *bekommen – Passiv* виділяють так званий *haben – Passiv*. Він описує стан як результат певного процесу і має таке ж відношення до *bekommen – Passiv*, як і *Zustandspassiv* до *Vorgangspassiv*. У цьому випадку мова йде про процес та результат, що супроводжуватиме його [2; 168]. Також еквівалентні форми пасиву можна замінити на конструкції з дієсловами *bekommen, erhalten, finden, gehen, gelangen, kommen* у поєднанні з іменником (якщо вони закінчуються на *-ung*). Вони найчастіше використовуються у стійких словосполученнях, тоді функціональні дієслова не мають ніякого лексичного значення. Такі дієслова стають повнозначними, лише у поєднанні з номінальним компонентом. «На противагу активному стану чи пасиву дії вони можуть навіть змінювати вид дієслова» [2; 164].

2. Що ж стосується модального фактору, то в еквівалентних формах пасиву він виражений найчастіше так званими «потенційними компонентами». Коли ми говоримо про ознаку необхідності, то такі пасивні конструкції з модальним фактором замінюють модальні дієслова *müssen* і *sollen*. Потенційні компоненти, які виражають можливість, заміщують дієсловом *können*. За Тагілем, саме це модальне дієслово може бути виражене:

- конструкцією *sein + Adjektiv* (що має суфікси *-bar, -abel, -lich, fähig*);

- конструкцією *sein + Adjektiv* (що має суфікси *-wert, -würdig, -fähig*);
- конструкцією з (неживим) іменником у називному відмінку + *lassen + sich + Infinitiv + (обставина способу дії)*. У цьому випадку можна опустити *lassen* та обставину;
  - конструкцією з *es + lässt + sich + обставина місця або часу + обставина способу дії + Infinitiv*.

Пасив з модальним відтінком *müssen, sollen* можна замінити наступними конструкціями з *es gibt, es heißt, stehen + zu + Infinitiv; gehören + Partizip II; bringen + Partizip II*. Пасивний стан з модальним відтінком *müssen, sollen, können, nicht dürfen* – конструкціями з дієсловами *sein, bleiben, es gibt + zu + Infinitiv* [1; 142].

Особливої уваги також заслуговує явище вживання пасивного стану в інфінітивній конструкції. Такі конструкції дозволяють уникнути другорядного речення, яке приєднується сполучником *dass*. Побудова інфінітивних конструкцій у пасивному стані можлива лише у тих випадках, коли іменник в головному і другорядному реченні позначають одну і ту ж особу чи предмет. Вони утворюються за такою моделлю:

Допоміжне дієслово sein + Infinitiv I Passiv (Infinitiv Präsens Passiv) або Infinitiv II Passiv (Infinitiv Perfekt Passiv).

При одночасності дій в головному та другорядному реченні вживається *Infinitiv Präsens* у пасивному стані з часткою *zu*. Якщо ж дія, що виражена інфінітивною конструкцією відбувалася раніше, ніж дія у головному реченні, то в інфінітивній конструкції вживається *Infinitiv Perfekt* в пасивному стані з часткою *zu*.

Список використаної літератури

1. Тагиль И. П. Грамматика немецкого языка : учебное издание / И. П. Тагиль – 7-е изд. – С.-Петербург : КАРО, 2012. – 480 с.
2. Heibig G. Deutsche Grammatik: Ein Handbuch für den Ausländerunterricht / G. Heibig, J. Buscha. – В.: Langenscheidt KG, 2001. – 654 S.

3. Hoffmann L. Deutsche Grammatik : Grundlagen für Lehrerbildung, Schule, Deutsch als Zweitsprache und Deutsch als Fremdsprache / L. Hoffmann. – В.: Erich Schmidt Verlag, 2012. – 298 S.

Д. Я. Янкова
Науковий керівник: Баюн К.Й.
викладач кафедри германської філології
та зарубіжної літератури

Французькі запозичення у німецькомовному просторі

Мова – є складноструктурованою, поліфункціональною системою, що постійно еволюціонує під впливом цілої низки зовнішніх та внутрішніх чинників. Еволюційні процеси відображаються, у першу чергу, на лексико-семантичному рівні, оскільки саме лексика спрямована на об'єктивну дійсність й безпосередньо відображає все, що в ній відбувається.

Збагачення лексичного складу німецької мови відбувалося в значній мірі шляхом запозичень. Запозичення є досить зручним способом розвитку та збагачення мови, оскільки не потребує словотворчих зусиль. Нове слово входить в мову-реципієнт зберігаючи своє основне значення та набуваючи при цьому нових морфологічних та фонетичних ознак. За універсальним словником німецької мови Duden, запозичення (*Lehnwort*) — це слово, перенесене з однієї мови в іншу, що адаптувалося до вимови, написання, словозміни в мові-позичальниці [4].

Мова стає відображенням наукового, політичного та культурного розвитку суспільства певної країни, розвиток мови та суспільства нерозривно пов'язані, взаємно впливають одне на одного та на інші країни та мови. Включення іноземних слів у рідну мову продиктоване певною потребою. Причому, якщо йдеться про продукти та сировину, то в основному запозичення слів відбувається з мов менш розвинутих країн. Саме тому запозичуються у першу чергу слова, які

відповідають поняттям, для яких у рідній мові ще не існує позначень. Це в першу чергу географічні та власні назви, а також назви імпортованих товарів. Технічні, наукові, релігійні та політичні поняття є відповідно предметом запозичення менш розвинутими країнами внаслідок інтенсивного культурного впливу більш розвинутого народу. [3, с. 459-473].

Одне з чільних місць серед запозичень з різних мов займає французька, надавши словнику німецької мови біля 16 % слів. Натомість частка інших мов, а їх більше двадцяти, складає від 0,5 до 4 відсотка. Ці свідчить про те, що найчастіше мовами-донорами стають мови сусідніх країн, для Німеччини це Великобританія, Франція та Італія.

Іншою причиною збільшення лексичного складу став вплив більш розвиненої мови і країни на менш розвинену. В першу чергу це характерно для епох, коли пересування складало значну проблему для більшості людства. Німецька мова зазнавала таких впливів у різні періоди: латинської мови – з I по XVI ст., італійської – у XVI-XVII ст., французької – у XVII-XVIII ст., англійської – починаючи з XVIII ст. до наших днів.

У XVI ст. з французької мови були запозичені слова: *Offizier, Leutnant, Kürass, General, Kasematte, Bombe, Armee*.

У XVII-XIX ст. німецька мова вкотре зазнала значного впливу французької, що пов'язано із тодішньою політичною ситуацією. Німеччина економічно і політично відстала від сусідніх держав, і Франція була недосяжним ідеалом, де процвітали економіка, культура, наука і мистецтво, що не могло не позначитися на уподобаннях людей, а відповідно й на мові. У ті часи французька була не лише мовою німецьких академій, дипломатів, придворного товариства, дворянства, а й широких прошарків бюргерства. Тому основними запозиченнями з французької того часу були слова, пов'язані із побутом: *Onkel, Tante, Mode, Dame, galant, elegant, Perücke, Krawatte, Kommode, Karaffe, Likör* і т.д.

У кінці XVIII – у першій половині XIX ст. характер французьких запозичень змінюється під впливом революцій 1789 і 1848 років. Більшість запозичень того

часу належать до категорії інтернаціоналізмів латиногрецького походження, переосмислених чи створених знову на основі класичних мов: *Monarchie, Demokratie, Republik, Klasse, Revolution, Reaktion, Bürokratie, Konstitution, Anarchist, Monarchist, Jakobiner, Sozialismus, Kommunismus, Proletariat, Bourgeoisie*.

Але й у різні часи були спроби надати запозиченню негативної чи позитивної оцінки. Перші прояви боротьби за чистоту мову (пуризм) з'явилися в XVII-XVIII ст., що проявилось у першу чергу критикою засилля французької лексики. У 1885 р. у Німеччині було створено Загальну спілку німецької мови, яка ставила собі за мету чистоту німецької мови й особливо критикувала засилля романізмів. Однак більшість вчених вважає цей процес природнім, що мав позитивний вплив на розвиток та збагачення лексичного складу мови.

Список використаної літератури

1. Гончаренко Л. О. Лінгвокогнітивні, функціонально-прагматичні та адаптаційні ознаки лексичних запозичень у сучасній німецькомовній та україномовній пресі : автореф. дис. канд. філол. наук : спец. 10.02.15 «загальне мовознавство» / Л. О. Гончаренко ; Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – О., 2010. – 20 с.
2. Кійко С. В. Запозичення з латини в сучасній німецькій мові / С.В. Кійко // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2009. – № 45. – С. 89-94.
3. Пауль Г. Принципы истории языка. / Г. Пауль. – М. : Изд.во иностр. лит-ры, 1960. – 500 с.
4. Duden – Deutsches Universalwörterbuch: Verlags des Bibliographischen Instituts GmbH (BI) in Mannheim, 2003. – 1900 Seiten

